

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Методика обліку та аналіз наявності та руху основних засобів»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Облік і оподаткування
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 071 Облік і оподаткування
групи 1
Хоменко А. А.
Керівник: Мокієнко Т. В.
Рецензент:

Полтава 2025 року

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування**

Освітньо-професійна програма Облік і оподаткування
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Рівень вищої освіти другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ**Завідувач кафедри**

Наталія КАНЦЕДАЛ
14 листопада 2024 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ****Хоменко Анастасії Анатоліївни**

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Методика обліку та аналіз наявності та руху основних засобів»

керівник роботи: кандидат економічних наук, доцент, доцента кафедри обліку і оподаткування Мокієнко Тетяни Володимирівни

Затверджено засіданням кафедри протокол № 5 від 07 жовтня 2024 р.

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 11 грудня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: фінансова звітність підприємства за 2022 – 2024 рр., первинні документи та облікові регістри

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Розділ 1. Теоретико-методичні засади обліку основних засобів.

Розділ 2. Облік основних засобів підприємства.

Розділ 3. Аудит руху та функціонального стану основних засобів підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження.

6. Дата видачі завдання: 14 листопада 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи.	03.10.2024 р. – 29.10.2024 р.	
2	Затвердження завдання на кваліфікаційну роботу, узгодження плану	30.10.2024 р. – 14.11.2024 р.	
3	Опрацювання літературних джерел	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
5	Виконання теоретичного розділу роботи	15.11.2024 р. – 03.02.2025 р.	
6	Виконання аналітичних розділів роботи	04.02.2025 р. – 10.11.2025 р.	
7	Оформлення тексту роботи	11.11.2025 р. – 21.11.2025 р.	
8	Попередній захист роботи на кафедрі	24.11.2025 р. – 26.11.2025 р.	
9	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій	27.11.2025 р. – 03.12.2025 р.	
10	Нормо-контроль	04.12.2025 р. – 10.12.2025 р.	
11	Захист кваліфікаційної роботи	22.12.2024 р. - 24.12.2025 р.	

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Анастасія ХОМЕНКО

Керівник роботи

(підпис)

Тетяна МОКІЄНКО

ЗМСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	9
1.1. Економічний зміст основних засобів, їх класифікація та оцінка	9
1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення	19
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА	25
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства	25
2.2. Облік основних засобів та відображення інформації у звітності	34
2.3. Податкові аспекти обліку основних засобів	42
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РУХУ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА	46
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання	46
3.2. Аналіз наявності та руху основних засобів	62
3.3. Аналіз функціонального стану та ефективності використання основними засобами	69
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТКИ	90

ВСТУП

Актуальність теми. Тема дослідження зумовлена ключовою роллю довгострокових необоротних активів у формуванні виробничого потенціалу підприємства та забезпеченні його конкурентоспроможності. В умовах динамічних змін економічного середовища, оновлення нормативно-правової бази, посилення вимог до фінансової звітності та переходу до міжнародних стандартів обліку значно зростає потреба у достовірній інформації про стан, рух, оцінку та ефективність використання основних засобів. Особливого значення ця проблематика набуває в сучасних умовах підвищених ризиків, у тому числі спричинених воєнними діями, що актуалізує питання збереження активів, їх переоцінки, відновлення та коректного відображення у фінансовій звітності.

Наукове дослідження питань обліку та аналізу основних засобів має тривалу традицію в українській та зарубіжній економічній літературі. Значний внесок у формування теоретико-методологічних засад здійснили такі науковці, як О. П. Колісник, який зосереджував увагу на розвитку понятійного апарату та класифікаційних ознак основних засобів. Актуальні питання визнання, оцінки та методологічних відмінностей між національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та вимогами МСБО досліджували А. Гончаренко та О. В. Кравченко. У працях Д. Понокової та інших авторів висвітлено вплив сучасних стандартів фінансової звітності на організацію обліку необоротних активів, зокрема у контексті оновлених підходів до оцінки та амортизації. Окрема група досліджень, представлена працями М. Бондаря та ряду практиків, присвячена проблемам обліку основних засобів у кризових умовах, зокрема за наявності воєнних ризиків, що спричиняють потребу в уточненні процедур переоцінки, списання та відшкодування збитків.

Сукупність наукових напрацювань свідчить про багатовимірність проблеми обліку та аналізу основних засобів, що охоплює як методологічні аспекти оцінки й амортизації, так і практичні питання їх ефективного використання, контролю, відтворення та впливу на фінансові результати

діяльності підприємства. Це формує підґрунтя для подальших досліджень та підтверджує високу актуальність теми в сучасній системі бухгалтерського обліку та управління.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та методичне удосконалення системи бухгалтерського обліку й економічного аналізу наявності та руху основних засобів підприємства з урахуванням вимог сучасного нормативно-правового поля, інформаційних технологій та потреб управління. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі науково-практичні завдання:

- узагальнити економічну сутність основних засобів та уточнити їх класифікаційні ознаки у системі бухгалтерського обліку;
- проаналізувати нормативно-правове забезпечення методики обліку наявності та руху основних засобів;
- дослідити питання вартісної оцінки та видів вартостей основних засобів;
- дослідити сучасні методи документального оформлення та відображення операцій з основними засобами у бухгалтерському обліку;
- оцінити чинну систему аналітичного та синтетичного обліку основних засобів на підприємстві, визначивши її інформаційну достатність для управління;
- провести фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства;
- здійснити аналіз забезпеченості, структури, руху та технічного стану основних засобів підприємства.
- визначити ключові аналітичні індикатори, що характеризують ефективність використання основних засобів.
- запропонувати напрями удосконалення методики обліку та аналізу основних засобів із використанням цифрових технологій та управлінської аналітики.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є дослідження є методичні підходи, принципи, інструментарій та інформаційне забезпечення обліку наявності, руху та аналізу основних засобів, а також показники, що характеризують їх технічний стан, рух та ефективність використання.

Предметом дослідження є процес організації бухгалтерського обліку та аналізу основних засобів підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

- удосконалено підходи до класифікації основних засобів шляхом доповнення традиційної структури ознаками, що враховують технологічний рівень активів, їх цифровізацію та інтенсивність використання, що забезпечує точнішу ідентифікацію об'єктів у бухгалтерському обліку.

- удосконалено підхід до визначення передумов і процедурних елементів формування та перегляду амортизаційної політики підприємства відповідно до положень НП(С)БО 7 «Основні засоби». Це забезпечує можливість на практиці: по-перше, чітко окреслити перелік активів, що підлягають амортизації; по-друге, обґрунтовано обрати методи її нарахування з метою забезпечення ефективного відтворення та раціонального використання відповідних необоротних активів;

- уточнено організаційно-методичні підходи до оцінки основних засобів, зокрема в частині вибору моделі переоцінки та визначення ліквідаційної вартості, що дозволяє підвищити достовірність відображення вартості активів у фінансовій звітності.

У кваліфікаційній роботі застосовано комплекс методів дослідження, що забезпечив всебічний аналіз теоретичних та практичних аспектів обліку. Методи аналізу, синтезу та абстрактно-логічний метод дозволили систематизувати наукові підходи до класифікації основних засобів та розробки пропозицій щодо вдосконалення облікової політики.

Метод порівняння та економіко-статистичні методи застосовувалися для оцінки документального оформлення операцій, динаміки та структури наявності й руху активів, а також для розрахунку коефіцієнтів оновлення, вибуття й зносу. Графічний та метод групування забезпечили наочність і систематизацію даних. Документальний метод дозволив оцінити достовірність відображення господарських операцій, а економічне моделювання - обґрунтувати оптимальні підходи до амортизаційної політики та управління основними засобами.

Поєднання цих методів забезпечило комплексний підхід до дослідження наявності, руху та ефективності використання основних засобів та формування науково-практичних рекомендацій для підприємства.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 3 тез доповідей, загальним обсягом 0,38 друк. арк.

Інформаційною базою для написання дипломної роботи стали нормативно-правові акти та методичні документи, що регламентують бухгалтерський облік основних засобів, зокрема НП(С)БО 7 «Основні засоби», національні стандарти бухгалтерського обліку та методичні рекомендації Міністерства фінансів України. Крім того, використано фінансову та бухгалтерську звітність досліджуваного підприємства, внутрішні облікові документи, журнали-ордери, інвентаризаційні описи та первинні документи щодо надходження, вибуття та амортизації основних засобів. До джерел інформації також віднесено наукові та навчально-методичні праці вітчизняних і зарубіжних авторів, публікації в економічних журналах та електронних базах даних, що дозволили сформувати теоретичне та методичне підґрунтя дослідження.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

1.1. Економічний зміст основних засобів, їх класифікація та оцінка

Основні засоби становлять матеріальну основу функціонування будь-якого суб'єкта господарювання та визначають його виробничий потенціал, технологічні можливості й конкурентні переваги. Як ключовий елемент необоротних активів, вони формують структурну базу господарської діяльності, забезпечуючи безперервність виробничого процесу, стійкість операційної діяльності та здатність підприємства генерувати економічні вигоди протягом тривалого часу. Рівень забезпеченості основними засобами, їх технічний стан, структура та динаміка відтворення безпосередньо впливають на собівартість продукції, продуктивність праці, інноваційну активність і загальну економічну ефективність функціонування підприємства.

У ринкових умовах система управління основними засобами набуває стратегічного значення, оскільки правильна їх оцінка, своєчасне оновлення та ефективне використання сприяють зміцненню фінансової стійкості підприємства й відповідають принципам сталого розвитку. Саме тому ґрунтовне вивчення сутності, економічної природи та методів оцінювання основних засобів є одним із ключових напрямів сучасної облікової науки [18].

Сутнісна характеристика основних засобів полягає в тому, що вони функціонують у кількох виробничих циклах, зберігаючи свої фізичні властивості впродовж усього строку служби та поступово переносячи свою вартість на продукцію шляхом амортизації. У додатку А.1 подано систематизовані підходи науковців до трактування цієї категорії.

Відповідно до пункту 4 НП(С)БО 7 «Основні засоби», до основних засобів належать матеріальні активи, призначені для використання у виробничій діяльності, у сфері послуг, для постачання товарів, передачі в оренду, а також для виконання адміністративних, соціальних чи культурних

функцій. Очікуваний строк їх корисного використання має перевищувати один рік або тривалість операційного циклу, якщо він є довшим [30].

У Податковому кодексі України основні засоби визначено як матеріальні активи, що застосовуються у господарській діяльності платника податків, мають строк служби понад один рік, не призначені для продажу та підлягають амортизації. Їхня вартість повинна перевищувати 20 тис. грн, а зменшення вартості в процесі експлуатації зумовлюється фізичним і моральним зносом.

Як свідчать узагальнення, наведені у додатку А.1, більшість дослідників у своїх трактуваннях категорії «основні засоби» спираються на методологічні положення НП(С)БО 7 «Основні засоби» [18]..

Для зіставлення різних підходів до визначення цього поняття здійснено порівняльний аналіз дефініцій терміна «основні засоби», результати якого наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Ознаки, за якими науковці визначають зміст поняття «основні засоби»

Автор	Матеріальна форма	Довгостроковість використання	Здатність приносити економічні вигоди	Участь у виробничому (або обслуговуючому) процесі	Поступове перенесення вартості (амортизація)	Контроль підприємства	Збереження фізичної форми протягом тривалого використання	Невідчужуваність від виробничого простору	Капітальний характер інвестицій
Сопко В. В.	+	+	+	+	+		+		+
Бутинець Ф. Ф.	+	+	+	+	+	+		+	+
Грабова Н. М.	+	+	+		+		+		
Поддєрьогін А. М.		+	+	+		+			+
Кужельний М. В.	+	+	+	+		+	+	+	
Лінник О. І.		+	+		+	+	+		
Надточій Б. І.	+	+		+	+		+		
Левицька С. О.	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Бланк І. О.		+	+	+		+			+
Голов С. Ф.	+	+	+		+	+		+	+
Пархоменко В. М.	+	+		+	+		+	+	
Савченко В. Ф.	+	+	+	+	+	+	+		+

Систематизація наукових підходів до трактування сутності основних засобів, наведена в розширеній таблиці, дає змогу зробити кілька ключових теоретичних і методологічних узагальнень. По-перше, наукові погляди

демонструють багатокomпонентний характер цієї економічної категорії, що зумовлює відсутність єдиного універсального визначення та підкреслює складність інтеграції різних аспектів - матеріального, функціонального, вартісного та управлінського. Різні автори надають пріоритет певним ознакам, що відображає специфіку їхніх наукових шкіл та гносеологічних підходів.

По-друге, з'ясовано, що класичні підходи (Сопко В. В., Бутинець Ф. Ф., Грабова Н. М.) зосереджені переважно на матеріальній природі та виробничому призначенні основних засобів, розглядаючи їх як базовий ресурс, який у процесі експлуатації зберігає свою фізичну форму та переносить вартість на створювану продукцію. Такі підходи тяжіють до традиційної ресурсної концепції бухгалтерського обліку, у межах якої основні засоби виступають передусім носіями виробничої потужності підприємства.

По-третє, сучасніші та більш інтегровані погляди (Левицька С. О., Кужельний М. В., Савченко В. Ф.) відображають еволюцію економічної думки в напрямі розширення понятійного змісту основних засобів. Ці автори включають до визначення такі ознаки, як контроль підприємства, здатність генерувати майбутні економічні вигоди, інвестиційний характер, а також просторову фіксацію та капітальність. Це свідчить про переорієнтацію уваги з чисто фізичної природи активів на їхню функцію в системі створення вартості, що відповідає концептуальному апарату МСФЗ та сучасним підходам до управління активами.

По-четверте, аналіз показує, що більшість учених, незалежно від різниці у трактуваннях, однакові щодо фундаментальних характеристик основних засобів - довгострокового використання, участі у створенні економічних вигід та поступовості перенесення вартості. Саме ці ознаки формують ядро поняття основних засобів у національних та міжнародних стандартах обліку, що підтверджує їх універсальність і методологічну сталість.

По-п'яте, наявність значної кількості додаткових характеристик (просторова фіксація, капітальний характер інвестицій, збереження форми) свідчить про те, що основні засоби не можуть розглядатися лише крізь призму бухгалтерського виміру; вони є багатофункціональною категорією, що має

ціннісні, техніко-технологічні та управлінські властивості. Це підтверджує актуальність багаторівневих підходів до аналізу основних засобів, які дозволяють комплексно оцінити їх вплив на діяльність підприємства.

Загалом узагальнення наукових підходів дає підстави стверджувати, що основні засоби доцільно розглядати не лише як матеріальні об'єкти тривалого використання, але і як стратегічний актив підприємства, здатний генерувати економічні вигоди у довгостроковій перспективі. Таке розширене бачення відповідає вимогам сучасної економіки, що характеризується технологічною динамічністю, високою конкуренцією та необхідністю підвищення ефективності управління ресурсами. У цьому контексті комплексне трактування основних засобів сприяє удосконаленню облікових підходів, оптимізації ресурсного забезпечення та формуванню обґрунтованої політики відтворення необоротних активів.

Класифікація основних засобів є ключовим елементом методології бухгалтерського обліку, оскільки вона визначає порядок їх оцінки, амортизації, відображення у фінансовій звітності та формує основу для управлінських рішень. У сучасній практиці класифікація основних засобів спирається як на положення національних і міжнародних стандартів, так і на концептуальні підходи, запропоновані науковцями [61].

Класифікація основних засобів має відмінності в залежності від мети обліку (фінансовий чи податковий) (табл. 1.2).

Для об'єктивного відображення стану основних засобів у бухгалтерському обліку застосовується низка різних видів вартості, кожен з яких має власні функції та використовується в певних ситуаціях.

Українські підприємства мають право вести облік за НП(С)БО або МСФЗ, залежно від вимог законодавства та власного вибору. Це зумовлює подвійну класифікацію вартостей: національну (легальну) та міжнародну, що взаємодіють, але застосовуються у різних облікових ситуаціях:

- первісна вартість залишається базовою категорією, що визначає амортизаційну базу, порядок формування активу та його відображення у фінансовій звітності;

Таблиця 1.2

Класифікація основних засобів згідно НП(С)БО 7, ПКУ та МСБО 16

Принцип класифікації	Нормативний документ	Основні групи/класи активів	Ключові особливості та мета
Функціональний та об'єктний	НП(С)БО 7 «Основні засоби»	Земельні ділянки; капітальні витрати на поліпшення земель; будинки, споруди та передавальні пристрої; машини та обладнання; транспортні засоби; інструменти, прилади та інвентар (меблі); робоча і продуктивна худоба; багаторічні насадження; інші основні засоби (також окремо виділяють: інвестиційна нерухомість за НП(С)БО 32; МНМА).	Мета - ведення фінансового обліку та формування «Балансу (Звіту про фінансовий стан)».
			Критерій віднесення до групи: групи створюються за функціональним призначенням активів.
			Строки використання встановлюються підприємством самостійно, виходячи з очікуваного використання.
Податковий та груповий	Податковий кодекс України (ПКУ), ст. 138.3.3	16 груп основних засобів та інших необоротних активів	Мета: виключно для розрахунку податкової амортизації та визначення податкових різниць (для великих платників).
			Критерій віднесення до групи: встановлення мінімально допустимих строків корисного використання для кожної групи.
			Вартість: активи вартістю понад 20000 грн вважаються ОЗ для податкового обліку.
Принциповий та класовий	МСФЗ (МСБО 16) «Основні засоби» та МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість»	а) земля; б) земля та будівлі; в) машини та обладнання; г) кораблі; ґ) літаки; д) автомобілі; е) меблі та приладдя; є) офісне обладнання. (також окремо: Інвестиційна нерухомість за МСБО 40).	Мета: підготовка міжнародної фінансової звітності.
			Критерій: класифікація базується на схожому характері та схожому використанні активів (для цілей розкриття інформації).
			Строки: визначаються на основі очікуваного фізичного та морального зносу, без жорстких мінімальних обмежень.

Сучасне законодавство підкреслює невтручання дооцінок у податковий облік, що забезпечує стабільність нарахування амортизації та унеможливорює маніпуляції фінансовими результатами [15].

Таблиця 1.3

Види вартості основних засобів та сфери їх застосування

Вид вартості основних засобів	Сутнісна характеристика	Сфера застосування
1	2	3
Первісна вартість	Вартість придбання, створення або доведення об'єкта до стану придатності для використання; включає всі витрати, безпосередньо пов'язані з введенням в експлуатацію (НП(С)БО 7, п. 8).	Первісне визнання об'єктів у бухгалтерському обліку. Формування амортизаційної бази у бухгалтерському обліку. Облік поліпшень та модернізації. Податковий облік (ПКУ): є базовою для розрахунку податкової амортизації (переоцінки заборонено враховувати).
Справедлива вартість	Ціна, яка була б отримана за продаж активу або сплачена за передачу зобов'язання в звичайній операції між учасниками ринку на дату оцінки (МСФЗ 13), або експертна оцінка (для НП(С)БО).	Переоцінка ОЗ (НП(С)БО 7, п. 16, МСБО 16). Облік інвестиційної нерухомості (МСБО 40). Внесення ОЗ до статутного капіталу. Ліквідація, продаж, обмін, безоплатна передача. Виявлення знецінення (МСБО 36).
Відновлювальна (переоцінена) вартість	Справедлива вартість об'єкта на дату переоцінки. Відображає суму, необхідну для відтворення активу в сучасних умовах, зменшена на суму накопиченої амортизації та збитків від зменшення корисності.	Застосовується при переоцінці основних засобів (НП(С)БО 7, п. 19; МСБО 16). Формує нову амортизаційну базу після дооцінки.
Залишкова (балансова) вартість	Різниця між первісною (або відновлювальною) вартістю та сумою накопиченої амортизації та накопичених збитків від зменшення корисності (МСБО 36).	Відображення ОЗ у Балансі. Визначення вартості ОЗ, що підлягають списанню або продажу. Контроль знецінення активів.
Ліквідаційна вартість	Оціночна сума, що може бути отримана при ліквідації об'єкта після закінчення строку корисного використання, за вирахуванням очікуваних витрат на вибуття (НП(С)БО 7, п. 4).	Визначення амортизаційної бази (амортизується: первісна - ліквідаційна). Оцінка доцільності модернізації чи заміни ОЗ.
Податкова вартість (податкова база)	Балансова вартість об'єкта, з якої нараховується амортизація відповідно до ПКУ (ст. 138), без урахування бухгалтерських дооцінок/переоцінок. Актив визнається ОЗ, якщо його вартість перевищує 20 000 грн (чинне обмеження).	Використовується суто для обчислення податку на прибуток (розрахунок податкових різниць по амортизації). Застосовується платниками, що зобов'язані або добровільно застосовують податкові різниці.

Продовж. табл. 1.3

1	2	3
Амортизаційна вартість	Первісна або відновлювальна вартість мінус ліквідаційна вартість. Ця сума підлягає систематичному розподілу протягом строку корисного використання (НП(С)БО 7).	Розрахунок амортизації та її розподіл у часі. Визначення суми витрат, які мають бути перенесені на собівартість продукції.
Чиста вартість реалізації	Сума, що може бути отримана від продажу активу мінус витрати на реалізацію (Справедлива вартість мінус витрати на продаж - Fair Value less Costs of Disposal згідно з МСБО 36).	Визначення суми відшкодування при тестуванні активів на знецінення. Оцінка ліквідації ОЗ, які планується продати.
Інвентарна вартість	Вартість, за якою об'єкт відображений в бухгалтерському обліку на певну дату (первісна або переоцінена).	Ведення аналітичного обліку по інвентарних картках. Внутрішньогосподарський контроль та інвентаризація.
Вартість від використання	Дисконтована (приведена) вартість майбутніх грошових потоків, які очікуються від використання активу та його продажу наприкінці строку корисного використання (МСБО 36).	Визначення суми відшкодування при тестуванні активів на знецінення (порівнюється з чистою вартістю реалізації).

- справедлива та відновлювальна вартості мають ключове значення у контексті переоцінки, що стала поширенішою після гармонізації українського законодавства з МСФЗ. Зміни останніх років спростили процедури незалежної оцінки, що сприяє прозорості фінансових звітів;

- ліквідаційна та чиста вартість реалізації важливі для управлінських рішень, включаючи заміну обладнання, визначення ступеня морального зносу та оцінювання економічної доцільності модернізації;

- податкова вартість чітко відмежована від бухгалтерської, що відповідає сучасній світовій практиці. Це забезпечує відповідність фінансових звітів міжнародним стандартам без порушення фіскальної дисципліни;

- інвентарна та амортизаційна вартості зберігають значення для внутрішнього контролю, аудиту, ревізій та оцінки ефективності використання основних засобів.

Загалом класифікація вартостей основних засобів, закріплена у законодавстві України, відображає сучасні тенденції управління активами, поєднуючи вимоги національної системи обліку, МСФЗ та податкового регулювання.

НП(С)БО 7 визначає знос як суму амортизації об'єкта основних засобів з моменту введення в експлуатацію. Амортизація трактується як систематичний розподіл вартості, що амортизується, протягом строку корисного використання (експлуатації). Сутнісні ознаки за НП(С)БО: амортизація є процесом перенесення вартості активу; базою є первісна або переоцінена вартість; залишкова вартість визначається як первісна - накопичена амортизація; підприємство самостійно обирає метод амортизації [30].

Амортизація в податковому законодавстві: визначає групи основних засобів та мінімально допустимі строки амортизації; амортизація є витратами, що зменшують об'єкт оподаткування; методи обмежено порівняні з бухгалтерським обліком (переважно прямолінійний, виробничий, зменшення залишкової вартості). ПКУ наголошує на економічній сутності амортизації як процесі відшкодування витрат на придбання (створення) активів шляхом їх поступового перенесення на витрати діяльності.

Науковці істотно розширюють нормативне трактування, розглядаючи амортизацію не лише як бухгалтерський механізм, а як економічний інструмент відтворення активів, управління ресурсами та адаптації до технічного прогресу (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Сутність зносу та амортизації у працях науковців

Автор	Наукове визначення	Ознака, яка лежить в основі	Характеристика на перетині із законодавчим підходом
1	2	3	4
Нападовська Л. В.	Амортизація - це процес поступового перенесення вартості основних засобів, що відображає не лише фізичне, а й моральне зношення.	Двоїстість зносу (фізичний + моральний)	+ розширює законодавчу концепцію, додаючи економічний зміст
Сопко В. В.	Амортизація - це економічно обґрунтований механізм відтворення основних засобів, пов'язаний із формуванням інвестиційних ресурсів підприємства.	Відтворювальна функція	+ доповнює нормативне визначення функціональним призначенням амортизації

Продовж. табл. 1.4

1	2	3	4
Бутинець Ф. Ф.	Знос - це сума втрати вартості в результаті експлуатації та технічного старіння; амортизація - метод її облікового розподілу.	Поділ зносу та амортизації	+ підкреслює різницю між економічною суттю (знос) і бухгалтерською процедурою (амортизація)
Голубничий Ю. В.	Амортизація - інструмент управління витратами, що дозволяє оптимізувати фінансову політику підприємства.	Управлінська функція	+ розширює сферу застосування амортизації в управлінському обліку
Глуценко В.	Знос - це втрата активом споживчої вартості; амортизація - відображення цієї втрати у фінансовій звітності.	Економічна природа втрати корисності	+ повністю відповідає сутності амортизації за НП(С)БО

У міжнародній та українській практиці застосовується декілька методологічних підходів, серед яких прямолінійний, виробничий та методи з прискореним зменшенням залишкової вартості. Кожен із них ґрунтується на певній економічній логіці відображення зносу активу в обліку та має свої переваги та недоліки (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Методи амортизації: сутність, переваги, недоліки, порядок розрахунку

Метод	Сутність	Переваги	Недоліки
Прямолінійний	Рівномірний розподіл вартості активу протягом строку експлуатації	Простота, стабільність витрат, прозорість прогнозування	Не враховує фактичне фізичне чи моральне зношення активу
Зменшення залишкової вартості	Прискорена амортизація; більші витрати припадають на перші роки	Відображає прискорене старіння, вигідно для швидко застаріваючого обладнання	Складніший розрахунок, нерівномірність витрат між періодами
Прискорене зменшення залишкової вартості	До норми застосовується коефіцієнт прискорення	Швидке відшкодування інвестицій, податкові переваги на початку	Нерівномірність витрат, не універсальний метод
Кумулятивний (сума чисел років)	Амортизація визначається часткою, що зменшується щороку	Поеднує прискорення та логіку зношення; зручний для швидко старіючого обладнання	Складніший розрахунок, нерівномірність витрат
Виробничий (пропорційний обсягу виробництва)	Амортизація залежить від фактичного використання активу	Точне відображення зношення, пов'язане з продуктивністю	Складність прогнозування, необхідність точного обліку виробітку

Методи амортизації відображають різні аспекти економічного зношення активів та управління фінансовими ресурсами підприємства. Прямолінійний метод забезпечує стабільність фінансових результатів, прискорені методи - оптимізацію податкових витрат та швидке відшкодування інвестицій, а виробничий - найбільш точне відображення фактичного використання активу. Вибір методу повинен базуватися на характері активу, інтенсивності його експлуатації та стратегічних цілях підприємства, що відповідає сучасним підходам до управління ефективністю основних засобів.

Таблиця 1.6

Порівняння методів амортизації за фінансовими, податковими та управлінськими критеріями

Метод	Фінансові переваги	Податкові переваги	Управлінські переваги	Обмеження / недоліки
Прямолінійний	Стабільні амортизаційні витрати, простота планування фінрезультату	Податкові переваги обмежені; рівномірне списання витрат	Прозорість для управління; зручний для бюджетування	Не відображає реальне фізичне і моральне зношення; менше вигідний при швидкому старінні активів
Зменшення залишкової вартості	Високі витрати на ранніх етапах; швидке списання вартості активу	Можливість зменшення оподатковуваного прибутку на початку	Відповідає швидкому моральному старінню; стимулює модернізацію	Нерівномірність витрат; складніший розрахунок
Прискорене зменшення залишкової вартості	Максимальне швидке списання вартості, прискорене відшкодування капіталу	Значне зменшення податкового навантаження на початку експлуатації	Застосовується для стратегічного оновлення активів	Не підходить для повільно зношуваних активів; нестабільність фінансових показників
Кумулятивний (сума чисел років)	Прискорене списання на початку строку експлуатації; поступове зменшення	Податкові переваги аналогічні прискореному методу	Відображає логіку старіння; дозволяє коректно планувати ремонтні витрати	Складний розрахунок; нерівномірність витрат у часі
Виробничий	Амортизація прямо пропорційна використанню; відображає фактичне зношення	Податкові переваги залежать від коливання виробництва	Найбільш точне управління активами та планування ресурсів	Вимагає точного обліку виробничих показників; складність прогнозування

Порівняння методів амортизації за фінансовими, податковими та управлінськими критеріями демонструє, що економічна ефективність застосування конкретного методу залежить від стратегічних цілей підприємства. Прискорені методи дозволяють оптимізувати податкове навантаження та підвищити оборотність капіталу, тоді як прямолінійний метод сприяє стабільності фінансових показників і плануванню витрат. Виробничий метод забезпечує максимально реалістичне відображення фактичного зношення активів, що важливо для управлінських рішень і планування інвестицій. Комплексний вибір методу амортизації має базуватися на балансі між податковими, фінансовими та виробничими пріоритетами, що узгоджується з концепцією стратегічного управління активами та сталого розвитку підприємства.

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

У сучасних умовах глобальної трансформації економічних систем та посилення вимог щодо екологічної відповідальності підприємств облік основних засобів набуває нового змістового наповнення. Традиційні підходи, орієнтовані переважно на фіксацію вартості активу, строків його використання та нарахування амортизації, вже не забезпечують адекватного відображення реальних процесів відтворення та впливу основних засобів на екологічну й соціальну складові сталого розвитку. Це зумовлює виникнення комплексу проблемних аспектів, пов'язаних із недостатньою методологічною, нормативною та інформаційною адаптованістю системи бухгалтерського обліку до вимог ESG-парадигми (Environmental, Social, Governance).

Однією з ключових проблем є відсутність цілісної методології оцінювання екологічних характеристик основних засобів, які визначають їхній вплив на довкілля. Ні НП(С)БО, ні МСФЗ не містять формалізованих критеріїв віднесення активів до «екологічно орієнтованих», що унеможливорює відображення у бухгалтерському обліку таких важливих параметрів, як рівень

енергоефективності, ступінь викидів парникових газів, ресурсозбереження чи можливість вторинної переробки компонентів.

Крім того, нинішня методологія не забезпечує обліку повного життєвого циклу основних засобів, який є фундаментальним індикатором сталого розвитку. Фокусування виключно на періоді експлуатації створює розрив між реальним екологічним впливом активу та його бухгалтерським відображенням. Неформалізованим залишається і підхід до визначення економічних переваг від використання екологічного обладнання, що знижує можливості управління інвестиційним портфелем підприємства.

Правове регулювання не забезпечує повної відповідності обліку основних засобів сучасним міжнародним вимогам ESG-менеджменту. В Україні досі відсутні:

- податкові стимули щодо впровадження «зелених» технологій (на відміну від ЄС та країн OECD);
- законодавчо визначені підходи до «зеленої» амортизації, наприклад прискореної амортизації енергоефективного обладнання;
- нормативна таксономія сталих активів, що ускладнює ідентифікацію екологічних основних засобів;
- методики оцінки екологічних ризиків, пов'язаних з експлуатацією ОЗ (ризики забруднення ґрунтів, водних ресурсів, техногенних аварій тощо).

Таким чином, формальна відповідність стандартам бухгалтерського обліку не забезпечує включення екологічної складової до процесу прийняття управлінських рішень щодо модернізації, утримання чи заміни основних засобів.

На практиці підприємства стикаються з труднощами інтеграції екологічних параметрів обладнання в систему управлінського та фінансового обліку. Недостатній рівень автоматизації облікових процесів, відсутність екологічного моніторингу та фрагментація даних призводять до неможливості здійснювати: енергоаудит основних засобів у реальному часі; облік екологічних витрат протягом усього життєвого циклу активу; моделювання впливу заміни

обладнання на викиди CO₂, споживання енергії та ресурсів; інтегроване планування модернізації виробничої бази.

Унаслідок цього стратегічні рішення щодо оновлення основних засобів залишаються не повною мірою обґрунтованими з позицій сталого розвитку.

Ще одним значущим аспектом є недостатня якість інформаційного забезпечення, пов'язана з відсутністю уніфікованих показників екологічної ефективності основних засобів у фінансовій та нефінансовій звітності. Показники ESG не інтегровані у структуру бухгалтерських реєстрів, що створює інформаційні розриви між фінансовою та екологічною звітністю підприємств.

Проблемним є й те, що підприємства не мають стандартизованих методик розрахунку: вуглецевого сліду обладнання; енергетичної ефективності; екологічної рентабельності модернізації; потенціалу повторного використання чи утилізації основних засобів. Це знижує якість управлінського аналізу та ускладнює інвестиційне планування.

Узагальнені проблеми обліку основних засобів в контексті сталого розвитку подано в табл. 1.7.

Таблиця 1.7

Проблемні аспекти обліку основних засобів у контексті сталого розвитку

Група проблем	Сутність проблеми	Наслідки для підприємства	Потенційні напрями вирішення
1	2	3	4
Методологічні	Відсутність критеріїв оцінки екологічності основних засобів; недосконалість моделей оцінювання повного життєвого циклу активів.	Неповне відображення екологічних ефектів; заниження екологічних ризиків; необґрунтованість рішень щодо модернізації.	Розроблення екологічних стандартів оцінки ОЗ; впровадження LCA-методології; адаптація МСФЗ 13 та МСБО 36 до екологічних параметрів.
Нормативні	Відсутність податкових стимулів для екологічних інвестицій; відсутність таксономії сталих активів; неврегульованість «зеленої» амортизації.	Обмеження модернізації основних засобів; низька інвестиційна активність; уповільнення екологічної трансформації виробництва.	Гармонізація законодавства з ЄС; запровадження прискореної амортизації екологічного обладнання; розвиток нормативної ESG-таксономії.

Продовж. Табл. 1.7

1	2	3	4
Організаційні	Низька цифровізація обліку; відсутність інтеграції екологічних параметрів у управлінські системи; складність моніторингу екологічних показників.	Неефективність управління активами; відсутність даних для оцінки енергоспоживання та викидів; неможливість впровадження точного екоаудиту.	Впровадження ERP+ESG-модулів; автоматизація збору екологічних даних; створення системи екомоніторингу основних засобів.
Інформаційно-аналітичні	Відсутність стандартизованих ESG-показників для основних засобів; неповна інтеграція нефінансової звітності у облікову систему.	Непрозорість звітності; зниження привабливості для інвесторів; неможливість коректного аналізу сталості розвитку.	Формування інтегрованої звітності; розроблення системи показників екологічної ефективності ОЗ; цифрова аналітика сталого розвитку.

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що облік основних засобів у контексті сталого розвитку потребує суттєвого реформування як на методологічному, так і на нормативному та організаційно-інформаційному рівнях. Наявні проблеми зумовлюють значні інформаційні втрати, що ускладнюють оцінку реальної ефективності та екологічного впливу виробничих активів.

Для досягнення відповідності принципам сталого розвитку необхідно забезпечити: інституційне закріплення екологічних критеріїв оцінки основних засобів; податкове стимулювання енергоефективних інвестицій; розроблення стандартів інтегрованої звітності щодо екологічних аспектів активів; цифровізацію системи управління активами, зокрема у частині екомоніторингу; впровадження методик оцінювання повного життєвого циклу (LCA).

Тільки комплексна модернізація підходів до бухгалтерського обліку дасть змогу адаптувати управління основними засобами до вимог сталого розвитку та забезпечити конкурентоспроможність підприємств у довгостроковій перспективі.

Запропоновані напрями вдосконалення (табл. 1.8) - інтеграція екологічних характеристик в облікову політику, впровадження методики оцінки вартості життєвого циклу, створення класифікації «зелених» основних засобів,

проведення екологічного тесту на знецінення та розширення управлінської звітності - формують цілісну концептуальну модель обліку активів, орієнтовану на сталий розвиток.

Таблиця 1.8

**Пропозиції щодо удосконалення обліку основних засобів у контексті
сталого розвитку**

Напрямок удосконалення	Зміст пропозиції	Очікуваний результат	Стратегічний ефект для сталого розвитку
Інтеграція екологічних характеристик в облікову політику	Запровадження аналітичних параметрів: клас енергоефективності, вуглецевий слід, витрати на утилізацію, потенційні викиди, екологічні ризики	Розширення інформаційної бази для управління активами	Підвищення прозорості екологічних витрат, відповідність ESG-вимогам
Розроблення методики оцінки вартості життєвого циклу (LCC)	Формалізація формули LCC та її включення у внутрішні регламенти; врахування операційних, екологічних та утилізаційних витрат	Підвищення точності розрахунку окупності інвестицій	Зниження довгострокових ризиків та оптимізація витрат протягом життєвого циклу активу
Класифікація «зелених» основних засобів	Виділення груп: енергоефективні, низьковуглецеві, ресурсоощадні, обладнання з фільтрами, активи циркулярної економіки	Стандартизація підходів до екологічних інвестицій	Доступ до пільгових фінансових інструментів, відповідність таксономії ЄС
Запровадження екологічного тесту на знецінення	Урахування екологічних ризиків: вуглецевий податок, регуляторні зміни, витрати на модернізацію та сертифікацію	Реалістична оцінка вартості активів	Попередження недооцінення ризиків, підвищення точності фінансової звітності
Інтеграція екологічних показників у систему управлінської звітності	Введення розділів: «екологічна ефективність активів», «екологічні та енергетичні ризики», «екологічні інвестиції та їх ефективність»	Прийняття обґрунтованих рішень щодо модернізації та оновлення ОЗ	Підвищення рівня ресурсоефективності та екологічної безпеки підприємства
Розроблення внутрішніх процедур екологічно відповідальної утилізації	Створення регламентів утилізації, облік екологічних витрат, оцінка впливу на довкілля	Контроль за фінальною стадією життєвого циклу активів	Мінімізація екологічних штрафів та негативного впливу на довкілля

Їх реалізація дозволяє переорієнтувати облікову систему з фіксації статичних показників на вимірювання динамічних екологічних і ресурсних

характеристик, забезпечуючи збалансованість економічних, екологічних і соціальних результатів діяльності підприємства.

Таким чином, удосконалення обліку основних засобів у логіці сталого розвитку виступає не лише техніко-методичним завданням, а й важливим інструментом підвищення конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості й екологічної стійкості підприємств. Це створює підґрунтя для формування нової парадигми бухгалтерського обліку, що відповідає глобальним вимогам «зеленої» трансформації та сприяє побудові економіки з низьким рівнем вуглецевого навантаження.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Досліджуване підприємство є одним із ключових суб'єктів агропромислового сектору України, що здійснює комплексну діяльність у сфері виробництва та переробки сільськогосподарської продукції. Підприємство входить до структури агропромислового холдингу «Астарта», який спеціалізується на рослинництві, тваринництві, цукровому виробництві, переробці сої, виробництві біогазу та формуванні складних логістичних рішень у сфері агробізнесу. Основні виробничі потужності підприємства зосереджені у центральних регіонах України, що забезпечує оптимальні кліматичні та логістичні умови.

Згідно з актуальним витягом з ЄДР, підприємство здійснює діяльність за широким спектром КВЕД, серед яких домінують вирощування зернових та олійних культур, надання послуг у сфері післязбиральної обробки, виробництво цукру, оптова торгівля сільськогосподарською продукцією, допоміжна діяльність у сфері рослинництва та тваринництва, а також діяльність зі зберігання вантажів.

Така багатовекторність діяльності визначає складну організаційну структуру, що включає виробничі, логістичні, аналітичні та управлінські елементи, інтегровані в єдину систему корпоративного управління холдингу.

Організаційно-правова модель досліджуваного підприємства базується на поєднанні вимог чинного законодавства України та внутрішніх регламентів корпоративної групи. В основі правового статусу товариства лежать положення Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України та Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». Як юридична особа приватного права, підприємство володіє відокремленим майном, несе самостійну відповідальність за своїми зобов'язаннями та діє на

підставі власного статуту. Статут визначає структуру органів управління, порядок формування корпоративних прав, компетенцію виконавчого органу, регламент прийняття рішень, умови розподілу прибутку та відповідальність учасників.

Управління товариством здійснюється за корпоративною моделлю, що включає найвищий орган управління - Загальні збори учасників, а також виконавчий орган, представлений директором. Загальні збори ухвалюють стратегічні рішення, визначають політику розвитку та контролюють ефективність діяльності менеджменту.

Директор здійснює оперативне керівництво підприємством, забезпечує реалізацію виробничих та фінансово-господарських програм, формує кадрову політику та представляє товариство у зовнішніх відносинах. Організаційна система характеризується наявністю розмежування функцій за принципами вертикальної та горизонтальної координації, що дозволяє забезпечувати як стратегічну, так і операційну узгодженість управлінських рішень. Характерні ознаки функціонування підприємства подано у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Ключові елементи організаційно-правових засад діяльності підприємств

Елемент організаційно-правової характеристики	Опис
Правовий статус	Юридична особа приватного права, товариство з обмеженою відповідальністю
Основні напрями діяльності	Вирощування зернових та олійних культур, виробництво цукру, тваринництво, логістика, переробка сої, біоенергетика
Власність і майно	Відокремлене майно, що належить підприємству на праві власності
Органи управління	Загальні збори учасників, директор
Основні управлінські принципи	Корпоративність, відповідальність, економічна автономність, стратегічне планування
Форма відповідальності учасників	Обмежена в межах вкладів до статутного капіталу

Організаційно-правові засади діяльності товариства забезпечують належний рівень управлінської прозорості та юридичної визначеності, що є критично важливим для підприємств, інтегрованих у великі корпоративні

структури. Системність правового регулювання формує передумови для стабільності виробничих процесів, оптимізації ресурсного потенціалу та збалансованості управлінських рішень у довгостроковому періоді. У свою чергу, стратегічне поєднання корпоративних стандартів і національного законодавства сприяє формуванню конкурентних переваг підприємства на внутрішньому та міжнародному ринках агропромислової продукції.

Основна частина виробничих активів, пов'язаних з рослинництвом, тваринництвом та первинною переробкою сільськогосподарської продукції, територіально зосереджена у центральних областях України, зокрема в Полтавській, Вінницькій, Хмельницькій та Чернігівській. Ці регіони вирізняються високою родючістю ґрунтів, що забезпечує сталі врожаї зернових та олійних культур, а також сприятливими умовами для розвитку молочного скотарства.

В межах зазначених областей функціонують виробничі підрозділи, які здійснюють посів, вирощування та збирання урожаю, а також операції з первинної обробки та зберігання продукції. Характерною ознакою територіального розміщення є формування кластерних зон, де виробництво поєднується з логістичними об'єктами, зерносховищами, тваринницькими комплексами та сервісними центрами.

Стратегічне значення для географії діяльності досліджуваного підприємств мають також підприємства вторинної переробки, зокрема цукрові заводи та соєпереробні комплекси, розташовані у Полтавській та Вінницькій областях. Вони забезпечують інтеграцію первинного виробництва і промислової переробки, що дозволяє формувати високотехнологічні кінцеві продукти з доданою вартістю. Поряд із цим, у структурі холдингу функціонують біоенергетичні об'єкти, що концентруються переважно поблизу великих виробничих майданчиків і забезпечують комплексний ресурсний цикл.

Важливим напрямом географічної організації є логістична інфраструктура, представлена елеваторними комплексами, транспортними вузлами та системами зберігання, які розміщені поблизу основних виробничих кластерів. Наявність розгалуженої територіальної мережі дає змогу

оптимізувати ланцюги постачання, мінімізувати транспортні витрати та забезпечувати стабільний експортний потенціал. Просторова диверсифікація підрозділів дозволяє ефективно адаптувати виробництво до регіональних природних і економічних умов, що підвищує стійкість підприємства до зовнішніх коливань.

Територіальна структура діяльності підприємства має комплексний характер, поєднуючи адміністративний центр у Києві, виробничі активи у центральних областях України, переробні підприємства та логістичні вузли, що утворюють єдиний інтегрований простір аграрного виробництва. Узагальнена характеристика географічного охоплення подана у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Географічні характеристики діяльності підприємства

Елемент географічної структури	Характеристика
Адміністративний центр	м. Київ, центральний офіс управління
Основні виробничі регіони	Полтавська, Вінницька, Хмельницька, Чернігівській області
Територія переважаючої діяльності	Рослинництво, тваринництво, зберігання та первинна обробка урожаю
Розміщення переробних підприємств	Полтавська та Вінницька області (цукрові заводи, соєпереробний комплекс)
Логістична інфраструктура	Елеватори, складські комплекси, транспортні вузли в зоні виробничих кластерів
Просторова модель розвитку	Кластерна, з інтеграцією виробництва, логістики та переробки

Таким чином, географія діяльності підприємств відзначається просторовою збалансованістю, раціональним розміщенням виробничих та інфраструктурних потужностей, а також високим рівнем територіальної інтеграції, що формує основу для ефективної, конкурентоспроможної та експортно-орієнтованої агропромислової діяльності підприємства.

Відокремлений підрозділ «Обліковий центр Полтавського регіону» створено в 2020 році та посідає ключове місце у структурі Центру управління підприємств, виконуючи функції концентрації, стандартизації та методологічного забезпечення облікових процесів на підприємствах регіону. Його створення зумовлене потребою у централізованому веденні бухгалтерського й управлінського обліку, що дозволяє уніфікувати підходи до

відображення господарських операцій, забезпечити оперативний контроль за фінансовими потоками та підвищити якість звітності.

Підрозділ здійснює методичний супровід та координацію діяльності локальних бухгалтерій виробничих підприємств, забезпечує дотримання єдиної облікової політики, організовує внутрішній контроль за правильністю документального оформлення та своєчасністю відображення операцій у регіональному масиві даних. Через централізовану систему обробки первинної інформації Обліковий центр формує консолідовані дані для аналітичних потреб менеджменту, що сприяє підвищенню точності управлінських рішень. Станом на 2025 р. в Обліковому центрі працює 77 осіб. Структура відділу представлено на рис. 2.1.

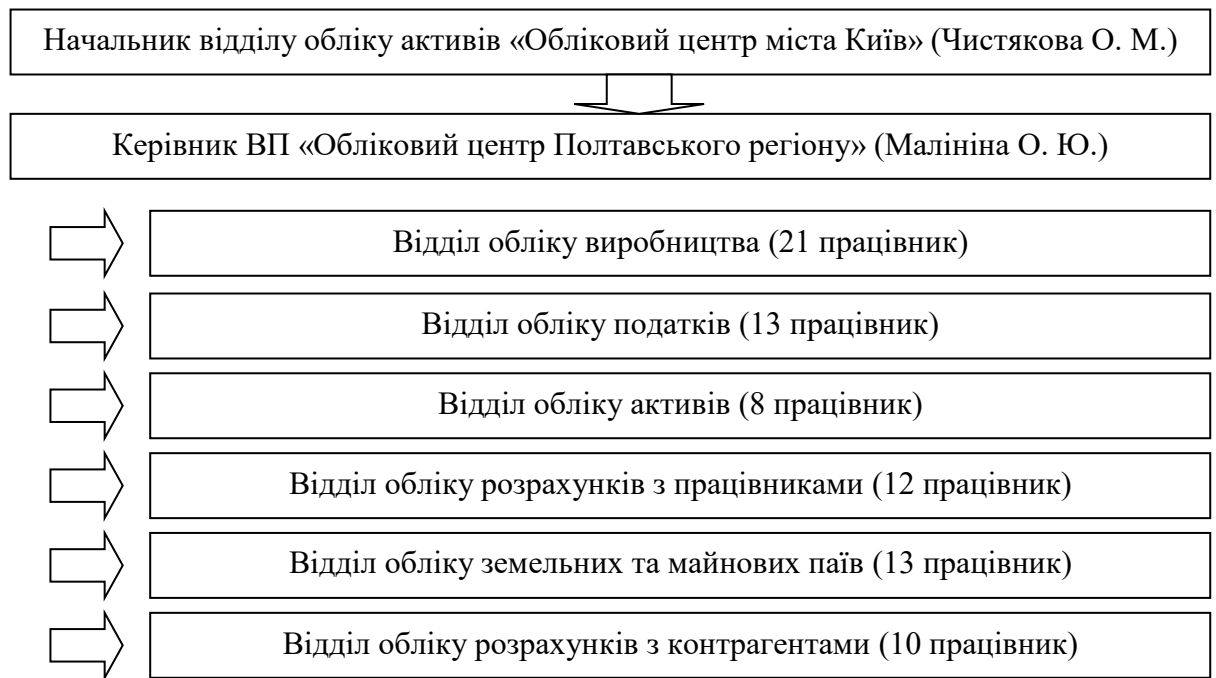

Рис. 2.1. Структура ВП «Обліковий центр Полтавського регіону» підприємств

Облікова політика досліджуваного підприємств у сфері обліку основних засобів (ОЗ) розроблена на основі принципів, визначених Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), зокрема, МСБО 16 «Основні засоби». Документація підприємства деталізує ключові процедури щодо визнання, оцінки та амортизації активів з метою забезпечення достовірності фінансової звітності.

Визнання об'єктів основними засобами здійснюється при відповідності двох критеріїв: матеріальний об'єкт утримується для використання у виробничій, адміністративній чи операційній діяльності, і очікується, що він буде використаний протягом більше одного року. Важливим критерієм для класифікації є вартісний поріг: об'єкти з первісною вартістю понад 20000 грн визнаються основними засобами, тоді як активи з меншою вартістю та аналогічним строком служби відносяться до малоцінних необоротних матеріальних активів (МНМА).

Первісна оцінка всіх основних засобів здійснюється за собівартістю. До складу собівартості включається ціна придбання за вирахуванням торговельних знижок, імпорتنі мита та невідшкодовувані податки, а також усі безпосередньо пов'язані витрати, необхідні для доведення активу до робочого стану. Особливу увагу приділено капіталізації витрат на позики: вони включаються до балансової вартості активів, які потребують суттєвого періоду для підготовки до використання, що на підприємстві визначено як більше трьох місяців.

Для подальшої оцінки після первісного визнання підприємство застосовує диференційований підхід, використовуючи обидві моделі, передбачені МСБО 16. Для груп «Транспортні засоби» та «Інші основні засоби» обрано модель собівартості, згідно з якою актив обліковується за собівартістю мінус накопичена амортизація та збитки від зменшення корисності.

Натомість, для груп «Будівлі», «Споруди» та «Машини та обладнання» застосовується модель переоцінки. Відповідно до цієї моделі, переоцінена вартість, визначена незалежним професійним оцінювачем, є базою для обліку, причому переоцінка здійснюється з достатньою регулярністю, зазвичай раз на три-п'ять років.

Усі подальші витрати, які призводять до збільшення майбутніх економічних вигід від об'єкта (поліпшення, модернізація), капіталізуються, тоді як витрати на технічне обслуговування та поточні ремонти визнаються витратами періоду. Рішення про кваліфікацію витрат приймається профільним спеціалістом підприємства. Незважаючи на орієнтацію облікової політики на

міжнародні стандарти, її детальний аналіз виявляє певні слабкі сторони, які можуть потенційно впливати на якість та достовірність фінансової звітності.

По-перше, існує значна залежність від податкового законодавства при визначенні строку корисного використання активів. Облікова політика підприємств встановлює, що мінімально допустимі строки амортизації основних засобів визначаються згідно з пунктом 138.3.3 ПКУ.

Такий підхід суперечить фундаментальному принципу МСБО 16, який вимагає визначати строк корисного використання на основі економічної доцільності та очікуваного способу споживання майбутніх економічних вигід, а не на основі фіскальних норм. Це може призвести до невірної відображення реального фінансового результату внаслідок штучного прискорення або уповільнення амортизаційних відрахувань.

По-друге, загальна настанова щодо визначення ліквідаційної вартості як нульової є недостатньо обґрунтованою з позиції МСФЗ. Ліквідаційна вартість, згідно зі стандартами, є розрахунковою сумою, яку підприємство очікувало б отримати від вибуття активу в його поточному стані та очікуваному віці. Особливо для об'єктів, що переоцінюються (зокрема, будівлі та машини), або активів із тривалим економічним строком служби, припущення про нульову ліквідаційну вартість може призводити до завищення амортизаційної бази та, як наслідок, до систематичного перевищення суми амортизаційних витрат у звітності.

По-третє, облікова політика містить прогалини у чіткому визначенні методу амортизації для основних груп активів. Хоча згадується використання прямолінійного методу для нематеріальних активів, не вказано, який саме метод (прямолінійний, зменшення залишкової вартості чи виробничий) застосовується до основних засобів, що є принципово важливим елементом політики.

Відсутність чітко зафіксованого методу створює ризик непослідовного застосування облікових оцінок та ускладнює зовнішній аналіз фінансових даних. Для наочного та структурованого відображення основних аспектів

облікової політики досліджуваного підприємств щодо основних засобів (ОЗ), інформацію доцільно подати у вигляді узагальнюючої табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Основні аспекти обліку основних засобів в обліковій політиці підприємств

Аспект обліку	Обрана облікова оцінка/метод (згідно з Наказом)	Нормативна база	Коментар
Основний стандарт	МСБО 16 «Основні засоби»	МСФЗ	Політика відповідає вимогам міжнародних стандартів.
Вартісний критерій визнання ОЗ	≥ 20000 грн	Внутрішній ліміт (з урахуванням ПКУ)	Активи вартістю до 20000 грн обліковуються як МНМА.
Первісна оцінка	Собівартість (Cost)	МСБО 16	Включає прямі витрати та первісну оцінку витрат на демонтаж/відновлення.
Капіталізація витрат на позики	Здійснюється для кваліфікаційних активів, строк створення яких перевищує 3 місяці	МСБО 23	Визначає суттєвий період підготовки активу.
Подальша оцінка (Модель 1)	Модель собівартості	МСБО 16	Застосовується до груп: Транспортні засоби та інші основні засоби.
Подальша оцінка (Модель 2)	Модель переоцінки	МСБО 16	Застосовується до груп: будівлі, споруди та машини та обладнання.
Регулярність переоцінки	Не рідше, ніж раз на 3-5 років	МСБО 16	Переоцінка проводиться незалежним оцінювачем.
Метод амортизації	Прямолінійний	МСБО 16 / ПКУ	Хоча для деяких груп у документі вказано прямолінійний метод, загальна політика не визначена для всіх ОЗ.
Строк корисного використання (СКВ)	Визначається згідно з мінімальними строками, встановленими п.п. 138.3.3 ПКУ	ПКУ	Використання податкових мінімумів може бути слабкою стороною у фінансовій звітності за МСФЗ.
Ліквідаційна вартість	Як правило, нуль	МСБО 16	Загальний підхід потребує обґрунтування для переоцінених активів.
Подальші витрати	Капіталізуються, якщо призводять до збільшення майбутніх економічних вигід (поліпшення)	МСБО 16	Витрати на поточне обслуговування визнаються витратами періоду.

Аналіз облікової політики підприємств, представлений у табл. 2.3, засвідчує високий рівень регламентованості та відповідності міжнародним

стандартам фінансової звітності, що є характерною ознакою підприємств, інтегрованих у корпоративні структури з міжнародним капіталом. Використання МСБО 16 як основного стандарту формує методологічну основу для обліку основних засобів і забезпечує уніфікований підхід до первісного визнання, подальшої оцінки та розкриття інформації у фінансовій звітності. Запроваджений підприємством ліміт у 20000 грн для визнання активів як основних засобів дає змогу чітко розмежовувати низьковартісні активи й малоцінні необоротні матеріальні активи, хоча разом з тим цей критерій є дещо консервативним і може підлягати коригуванню з урахуванням інфляційних процесів.

Первісна оцінка активів на основі собівартості відповідає вимогам МСФЗ та відображає повний обсяг витрат, необхідних для доведення активу до стану, придатного для використання. Застосування капіталізації витрат на позики для кваліфікаційних активів підсилює точність формування вартості об'єктів, створення яких має тривалий підготовчий період. Значущим є поділ подальшої оцінки за моделями собівартості та переоцінки: використання моделі собівартості для транспортних засобів та інших активів забезпечує стабільність облікових оцінок, тоді як застосування моделі переоцінки для будівель, споруд і машин дозволяє відображати їх справедливую вартість, що підвищує інформативність фінансової звітності.

Регулярність переоцінки з інтервалом 3 - 5 років відповідає рекомендаціям стандарту, проте потребує послідовності та достатності обґрунтувань щодо вибору саме такого періоду між переоцінками. Використання прямолінійного методу амортизації для більшості груп активів спрощує облік, але недостатня деталізація щодо вибору методу для окремих категорій може свідчити про необхідність вдосконалення внутрішніх регламентів. Особливої уваги потребує орієнтація строків корисного використання на мінімальні значення, встановлені Податковим кодексом, що зумовлює певні методологічні розбіжності між податковим і фінансовим обліком та може впливати на достовірність оцінки активів у звітності за МСФЗ.

Установлення нульової ліквідаційної вартості як загальної практики також вимагає додаткового обґрунтування, особливо щодо об'єктів, що переоцінюються, оскільки така оцінка не завжди відповідає економічній сутності активу на кінець його експлуатації. Підхід до визнання подальших витрат чітко відповідає вимогам МСФЗ, забезпечуючи розмежування між капітальними та поточними витратами та запобігаючи завищенню балансової вартості активів.

У сукупності зазначені положення свідчать про те, що облікова політика підприємств є структурованою та методологічно виваженою, однак потребує періодичного перегляду окремих елементів - насамперед строків корисного використання, ліквідаційної вартості та конкретизації методів амортизації - з метою підвищення якості та прозорості фінансової інформації.

2.2. Облік основних засобів та відображення інформації у звітності

Облік основних засобів на підприємстві здійснюється на рахунку 10 «Основні засоби», який використовується для систематизації та узагальнення інформації щодо їх наявності й руху, у тому числі отриманих у порядку фінансового лізингу. Рахунок 10 поділяється на відповідні субрахунки залежно від виду активів.

Надходження основних засобів забезпечується за рахунок таких господарських операцій, як придбання, спорудження (підрядним або господарським способом), внесення засновниками до статутного капіталу, безоплатне отримання чи обмін на неподібні активи.

Особливості відображення операцій із придбання основних засобів подані у табл. 2.4.

Суттєвим джерелом формування основних засобів на підприємстві є їх створення, яке може здійснюватися власними силами або із залученням сторонніх організацій.

Таблиця 2.4

Кореспонденція рахунків по обліку придбання основних засобів

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
На умовах передоплати			
Постачальник й одержувач - платники ПДВ			
Перераховано підприємством попередню оплату для ТОВ «Соліс-Плюс»	371	311	98700
Відображено ПДВ	641	644	16450
Отримано від ТОВ «Соліс-Плюс» автомобіль	152	631, 6851	82250
Списано податковий кредит з ПДВ	644	63, 6851	16450
Здійснено залік заборгованості підприємств з ТОВ «Соліс-Плюс»	631, 6851	371	98700
Введено автомобіль в експлуатацію	105	152	82250
Постачальники/або одержувач - неплатники ПДВ			
Перераховано від підприємства попередню оплату за автомобіль ТОВ «Соліс-Плюс»	371	311	98700
Відображено ПДВ	152	631, 6851	16450
Здійснено залік заборгованості з ТОВ «Соліс-Плюс»	631, 6851	371	98700
Введено ОЗ в експлуатацію	10	152	82250
На умовах післяоплати			
Постачальник й одержувач - платники ПДВ			
Надійшов на підприємство автомобіль від ТОВ «Соліс-Плюс»	152	631, 6851	82250
Відображено ПДВ	641	631, 6851	16450
Введено автомобіль в експлуатацію	10	152	82250
Перераховано ТОВ «Соліс-Плюс» кошти за автомобіль	631, 6851	311	98700
Постачальник й/або одержувач - не платники ПДВ			
Надійшов від ТОВ «Соліс-Плюс» автомобіль	152	631, 6851	82250
Введено автомобіль в експлуатацію	105	152	82250
Перераховано підприємством кошти за автомобіль ТОВ «Соліс-Плюс»	631, 6851	311	82250

Інформацію щодо обліку будівництва основних засобів за господарським та підпрядним методами представлено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Оформлення в обліку операцій по створенню основних засобів

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
1	2	3	4
Підрядний спосіб будівництва (із залученням сторонніх організацій)			
Проектні, будівельно, монтажні роботи АТ «Стройкомпас»	1522	631, 6851	185600
Відображено ПДВ	641	631, 6851	37120
Побудований склад уводиться в експлуатацію	103	1522	185600
Сплачено АТ «Стройкомпас» за будівельні послуги	631, 6851	311	

Продовж. табл. 2.5

1	2	3	4
Будівництво господарським способом			
Використано будівельні матеріали на зведення приміщення цеху	153	205	127400
Нарахована зарплата будівельників	1522	661	69700
Нараховано ЄСВ	1522	651	15334
Інші витрати на зведення приміщення цеху	1522	20, 22, 6851	13040
Вводиться в експлуатацію приміщення цеху	103	1522	225474

На кожну звітну дату підприємство зобов'язане здійснювати оцінку на предмет наявності ознак можливого знецінення активів. До таких ознак відносять сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів, зокрема зниження ринкової вартості активів, істотні зміни у технологічному, ринковому, економічному чи правовому середовищі, підвищення ринкових процентних ставок, перевищення балансової вартості чистих активів над ринковою капіталізацією, наявність свідчень фізичного або морального зносу, а також плани реструктуризації діяльності тощо.

У разі встановлення ознак знецінення підприємство повинно визначити відшкодовувану вартість активу і, якщо її величина є нижчою за балансову, здійснити коригування останньої. Така різниця визнається збитком від знецінення та відображається у складі інших витрат у звіті про фінансові результати (прибутки, збитки та інший сукупний дохід). Відшкодовувана вартість трактується як більша з двох величин: справедливої вартості за вирахуванням витрат на продаж і вартості використання.

Вибуття об'єкта основних засобів передбачає його виключення зі звіту про фінансовий стан у разі припинення отримання економічних вигід від його використання або внаслідок перекласифікації до складу необоротних активів, утримуваних для продажу. Фінансовий результат від вибуття (прибуток або збиток) визначається як різниця між чистими надходженнями та балансовою вартістю активу і відображається у звіті про фінансові результати.

Наприклад, підприємство прийнято рішення про ліквідацію автомобілю. Первісна вартість автомобіля – 163000 грн. Сума нарахованого зносу – 54367

грн. Від покупця отримано кошти на розрахунковий рахунок в сумі 186000 (в тому числі ПДВ – 31000 грн) (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Облік реалізації основних засобів

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
Переведено автомобіль до необоротних активів, утримуваних для продажу ($163000 - 54367 = 108633$ грн)	286	105	108633
Списана сума зносу по реалізованого автомобілю	131	10	54367
Відображена продажна вартість основних засобів, що підлягає отриманню від ПП «Ді-Стар»	377	712	186000
Нараховане податкове зобов'язання з ПДВ	712	641	31000
Списана собівартість реалізованого автомобіля	943	286	108633
Надійшли грошові кошти на р/р підприємства від ПП «Ді-Стар»»	311	377	186000
Списана залишкова вартість автомобіля на фінансові результати	79	943	108633
Відображене списання доходу від реалізації основних засобів ($186000 - 31000 = 155000$)	712	79	155000
Фінансові результати від реалізації автомобіля ($155000 - 108633 = 46367$)	79	44	46367

Під час функціонування основні засоби, залишаючись у своїй первинній фізичній формі, поступово витрачаються (фізично та морально), передаючи свою вартість поетапно на собівартість нового продукту. З метою накопичення коштів для повного відновлення витрат на старіючі об'єкти, вартість зношеної частки основних засобів у формі амортизаційних відрахувань включається до витрат на виробництво чи обіг.

Амортизація нараховується протягом усього строку корисного використання (експлуатації) основного засобу. Тривалість такого строку встановлюється спеціальною комісією під час введення об'єкта в експлуатацію з урахуванням підходів, визначених Порядком ведення Класифікатора основних засобів і нематеріальних активів.

Оскільки фінансовий результат Компанії формується щомісяця, амортизаційні відрахування за об'єктами основних засобів також здійснюються на щомісячній основі. Процес нарахування амортизації відбувається з дотриманням таких умов:

- амортизацію починають нараховувати з місяця, що настає після місяця,

у якому актив було приведено у стан, придатний до використання;

- актив вважається придатним до експлуатації після його доставки до місця використання та забезпечення стану, необхідного для функціонування згідно з рішенням управлінського персоналу.

Подальше нарахування амортизації здійснюється щомісячно протягом установленого строку корисного використання.

Сума нарахованої амортизації по основних засобах включається у витрати тих ділянок виробництва (обігу), де знаходяться в експлуатації основні засоби (наприклад, дебет рахунку 23, 91, 92 тощо), і в бухгалтерському обліку відображається записом по кредиту рахунка 131 «Знос основних засобів» (додаток В). На досліджуваному підприємстві застосовується прямолінійний метод нарахування амортизації.

Для забезпечення належного технічного стану, підтримання експлуатаційної придатності та продовження строку корисного використання об'єктів основні засоби періодично підлягають проведенню ремонтних робіт, що включають поточні та капітальні ремонти. Планування витрат на ці роботи підприємство здійснює самостійно, беручи до уваги фактичний технічний стан активів, а також наявні матеріальні й фінансові ресурси. Визначальним критерієм розмежування ремонтів на поточні та капітальні є складність і періодичність виконуваних ремонтних заходів.

На досліджуваному підприємстві виконання ремонтів основних засобів здійснюється підрядним або господарським способом. За підрядного методу виконання всіх видів ремонтних робіт покладається на спеціалізовану організацію, а оплата їх вартості проводиться на підставі первинних документів та умов договору. У разі застосування господарського методу витрати на ремонт відображаються за дебетом рахунків витрат виробництва або обігу в кореспонденції з кредитом відповідних рахунків. Якщо ремонтні роботи виконані власними силами, відповідні витрати накопичуються за дебетом рахунків обліку витрат щодо конкретного об'єкта ремонту.

У випадку проведення переоцінки окремого об'єкта основних засобів переоцінці підлягають і всі інші активи, що належать до відповідної групи.

Переоцінка первісної вартості та зносу здійснюється шляхом їх множення на індекс переоцінки, який визначається як співвідношення справедливої та залишкової вартості об'єкта. Сума дооцінки залишкової вартості відображається у складі додаткового капіталу на рахунку 41 «Капітал у дооцінках», субрахунок 411. У разі уцінки її сума визнається витратами звітного періоду на рахунку 975 «Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій».

Якщо результати переоцінки перевищують суму попередніх уцінок, відповідне перевищення визнається доходом поточного періоду (рахунок 746 «Інші доходи від звичайної діяльності»), а залишок спрямовується на збільшення додаткового капіталу (рахунок 41, субрахунок 411). Перевищення попередніх дооцінок над уцінками, навпаки, зменшує суму додаткового капіталу та включається до витрат звітного періоду. При вибутті переоцінених об'єктів різниця між попередніми дооцінками та уцінками визнається нерозподіленим прибутком (рахунок 441) із відповідним зменшенням додаткового капіталу. Деталізований порядок обліку переоцінки основних засобів подано у додатку Г.

Пропонуємо поліпшити методологічні підходи до оцінки вартості основних засобів через розроблення інтегрованої моделі, яка поєднує ринковий, витратний та функціональний аспекти. Запропоновано систему коригувальних коефіцієнтів залежно від інтенсивності зносу, рівня інноваційності та волатильності ринку (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Пропонована модель вибору оптимальної оцінки

Критерій	Типова модель	Обмеження	Уточнення
Ринковість	Переоцінка	Волатильність ринку не врахована	Індикатор ринкової турбулентності
Функціональна придатність	Собівартість	Не враховує моральний знос	Коефіцієнт морального старіння
Галузеві особливості	Індивідуальний підхід	Відсутня уніфікація	Корекція за функціональним зносом

Для підвищення рівня системності та прозорості обліку витрат на ремонт основних засобів доцільно впровадити комплекс організаційно-методичних

заходів. Насамперед пропонується сформуванню обґрунтований вартісний норматив витрат на проведення капітальних ремонтів, перевищення якого слугуватиме підставою для збільшення первісної вартості відповідних об'єктів. Окрім того, витрати, що здійснюються у сферах архітектури, містобудування та будівництва, доцільно не включати до складу виробничих витрат, а визнавати складовою капітальних інвестицій із відповідним відображенням у бухгалтерському обліку.

Відповідно до положень Міжнародних стандартів фінансової звітності, доцільним вважається формування резервів для майбутніх витрат на капітальні ремонти, із рівномірним розподілом таких витрат між структурними підрозділами протягом звітного періоду. Застосування такого підходу сприятиме більш об'єктивному включенню ремонтних витрат до собівартості продукції, забезпеченню підприємства необхідним фінансовим ресурсом у момент фактичного здійснення ремонту, а також мінімізації ризику відволікання грошових коштів від поточної діяльності. Амортизаційний фонд, у свою чергу, може використовуватися для фінансування придбання нових об'єктів основних засобів.

Щодо організаційних аспектів обліку на підприємств пропонується:

- організувати ведення обліку ремонтних операцій на субрахунку 29 «Ремонт основних засобів» із деталізацією аналітичних рахунків третього порядку до рахунку 152 за видами ремонтів, поліпшення та способами їх виконання;
- удосконалити класифікацію об'єктів основних засобів у частині їх введення в експлуатацію з метою коректного відображення ремонтних операцій;
- розширити функціональні повноваження служби внутрішнього контролю шляхом запровадження процедури регулярної оцінки ефективності системи внутрішнього контролю, що сприятиме підвищенню прозорості та обґрунтованості облікових рішень;
- здійснити ряд процедурних елементів формування та перегляду амортизаційної політики підприємства відповідно до положень НП(С)БО 7

«Основні засоби». Це забезпечить можливість на практиці: по-перше, чітко окреслити перелік активів, що підлягають амортизації; по-друге, обґрунтовано обрати методи її нарахування з метою забезпечення ефективного відтворення та раціонального використання відповідних необоротних активів;

- уточнити організаційно-методичні підходи до оцінки основних засобів, зокрема в частині вибору моделі переоцінки та визначення ліквідаційної вартості, що дозволяє підвищити достовірність відображення вартості активів у фінансовій звітності.

Запропоновані заходи забезпечать удосконалення інформаційної бази управління активами, сприятимуть оптимізації витрат та підвищенню якості прийняття управлінських рішень на основі достовірних та повних даних.

Відображення даних про основні засоби у фінансовій звітності підприємства здійснюється відповідно до вимог Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби», із урахуванням положень Податкового кодексу України з метою узгодження бухгалтерського та податкового підходів. У складі Балансу (Звіту про фінансовий стан) основні засоби відображаються за залишковою вартістю, що визначається як різниця між первісною вартістю та накопиченою амортизацією. З метою забезпечення прозорості у примітках до звітності розкриваються відомості щодо первісної вартості, зносу та методів амортизації.

У складі форми 2, амортизаційні відрахування визнаються витратами звітного періоду, а фінансовий результат операцій з вибуття основних засобів відображається у розділі «Інші доходи та витрати». У Звіті про рух грошових коштів інформація щодо надходжень та вибуття грошових коштів за операціями з основними засобами подається в межах інвестиційної діяльності, що дає змогу користувачам оцінити вплив довгострокових інвестицій на фінансові потоки підприємства.

В табл. 2.8 систематизовано способи відображення інформації про основні засоби у різних формах фінансової звітності підприємства. Вона охоплює як баланс, так і звіт про фінансові результати, примітки до фінансової

звітності та звіт про рух грошових коштів, демонструючи, які дані подаються у кожному випадку, а також принцип оцінки або суть цієї інформації.

Таблиця 2.8

Відображення інформації про основні засоби у звітності

Звіт	Розділ/Рядок	Основна інформація, що відображається	Принцип оцінки/Суть
Баланс (Звіт про фінансовий стан)	Необоротні активи (	Залишкова вартість ОЗ на дату звіту (первісна вартість мінус знос).	Залишкова вартість є головною оцінкою.
Додатково: Первісна вартість та накопичений знос (може бути у Примітках).			
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)	Витрати	Сума амортизації (зносу), нарахована за звітний період.	Витрати періоду. Амортизація зменшує фінансовий результат (прибуток).
	Інші доходи/витрати	Результат від вибуття (продажу, ліквідації) ОЗ.	Прибуток або збиток від операцій з ОЗ.
Примітки до фінансової звітності	Рух основних засобів	Деталізація змін за період: надходження, вибуття, амортизація, переоцінка – окремо за групами ОЗ.	Найбільш детальна інформація про стан та рух ОЗ, облікову політику та методи амортизації.
Звіт про рух грошових коштів	Інвестиційна діяльність	Грошові надходження від продажу ОЗ та грошові витрати на придбання (будівництво) ОЗ.	Відображає фактичний рух грошей, пов'язаний із довгостроковими інвестиціями.

Таким чином, відображення основних засобів у фінансовій звітності підприємства забезпечує комплексне відображення їх вартості, амортизаційних відрахувань та змін у структурі активів, водночас інтегруючи податковий аспект і сприяючи прозорості фінансової інформації для управлінських, інвестиційних та контролюючих цілей.

2.3. Податкові аспекти обліку основних засобів

Податкові аспекти обліку основних засобів на підприємстві формуються під впливом подвійної логіки: з одного боку, підприємство зобов'язане дотримуватися вимог МСФЗ у фінансовій звітності; з іншого - облікова політика свідомо інтегрує норми Податкового кодексу України з метою

мінімізації різниць між бухгалтерськими та податковими показниками. Такий підхід зумовлює особливу конструкцію податкового обліку основних засобів, де фіскальні вимоги часто визначають ключові параметри визнання, амортизації, оцінки та вибуття активів.

У системі визнання основних засобів підприємство застосовує вартісний критерій у розмірі 20000 грн, який повністю відповідає податковому порогу, передбаченому ПКУ. Ця уніфікація дозволяє уникнути розбіжностей щодо класифікації матеріальних активів та забезпечує простоту податкового трактування малоцінних об'єктів, які одразу відносяться до витрат у періоді введення в експлуатацію. Податковий вплив проявляється також у встановленні строків корисного використання: облікова політика прямо відсилає до мінімальних строків амортизації, закріплених у підпункті 138.3.3 ПКУ. Використання саме цих фіскальних строків як нижньої межі амортизаційного періоду означає, що економічний ресурс активу фактично підпорядковується податковій логіці, що дозволяє істотно зменшити амортизаційні різниці.

З огляду на це, вибір методу амортизації набуває особливої ваги. Досліджуване підприємство здебільшого застосовує прямолінійний метод у фінансовому та податковому обліку, що дає змогу синхронізувати амортизаційні витрати за умови збігу строків корисного використання.

Таблиця 2.9

Модель податкового впливу на облік основних засобів

Блок обліку	Податковий облік	Основний податковий ефект / податкові різниці	Рекомендації для практичного обліку
1	2	3	4
Первинне визнання та класифікація	Вартість > 20000 грн, мінімальні строки амортизації за підп. 138.3.3 ПКУ	Мінімізація податкових різниць на етапі визнання активів, уніфікація МНМА	Використовувати єдиний критерій для бухгалтерського та податкового обліку; документувати економічне обґрунтування СКВ
Амортизація	Прямолінійний або прискорений метод, амортизація на первісну/балансову вартість, мінімальні строки	Виникнення амортизаційних різниць при різних СКВ; при збігу СКВ різниці мінімізуються	Встановлювати СКВ, близькі до мінімальних податкових, для зменшення різниць; вести реєстр амортизації для обох обліків

Продовж. табл. 2.9

1	2	3	4
Переоцінка основних засобів	Амортизація на первісну/балансову вартість (переоцінки не враховуються)	Формування стійких амортизаційних та ліквідаційних різниць, потреба паралельного обліку	Вести окремі реєстри переоцінених активів для податкового обліку; враховувати різниці при звітах про прибуток
Витрати на позики	Обмеження включення до податкових витрат (тонка капіталізація)	Тимчасові податкові різниці між фінансовими і податковими витратами	Контролювати ліміти тонкої капіталізації; відокремлювати витрати, що не визнаються податковими
Вибуття / ліквідація	Залишкова вартість = первісна – амортизація (без переоцінок)	Ліквідаційні різниці, необхідність коригування фінансового результату на податкову базу	Планувати вибуття з урахуванням податкових наслідків; коригувати фінансовий результат документально
Формування податкової різниці	Врахування всіх тимчасових різниць при розрахунку податку на прибуток	Системне відображення амортизаційних, ліквідаційних і витратних різниць; контроль податкового навантаження	Регулярно аналізувати різниці, вести паралельний облік; оптимізувати строки амортизації і переоцінки для зменшення податкового навантаження

Якщо економічно обґрунтований строк активу перевищує податковий мінімум, бухгалтерська амортизація формує нижчу витрату, ніж податкова, що призводить до появи тимчасової податкової різниці, яка підлягає вирахуванню. У разі ж повної відповідності строків такі різниці не виникають, що спрощує як податковий, так і фінансовий аналіз.

На відміну від базових груп основних засобів, активи, облік яких здійснюється за моделлю переоцінки (будівлі, споруди, машини та обладнання), створюють найбільш значний обсяг податкових різниць.

У фінансовому обліку амортизація нараховується на переоцінену вартість активів, що відображає їхню справедливую вартість згідно з МСФЗ.

Податковий облік, натомість, ґрунтується на первісній або податковій балансовій вартості без урахування результатів переоцінки. Ця фундаментальна розбіжність формує стійкі амортизаційні різниці, які накопичуються протягом усього строку корисного використання активів. Додаткові різниці виникають і при вибутті таких об'єктів: підприємство має збільшити фінансовий результат на суму бухгалтерської залишкової вартості та зменшити його на суму

податкової залишкової вартості. Такий механізм вимагає ведення паралельних облікових реєстрів та ретельного відстеження амортизаційних потоків у податковому та фінансовому вимірах.

Значний податковий вплив простежується також у сфері відображення витрат на позики. Облікова політика передбачає капіталізацію відсотків за кваліфікаційними активами відповідно до МСБО 23, однак податкове законодавство містить окремі обмеження щодо включення таких витрат до податкової собівартості, зокрема у зв'язку з правилами тонкої капіталізації. Якщо обсяг капіталізованих витрат на позики у фінансовому обліку не збігається з допустимими до визнання податковими витратами, виникають відповідні тимчасові різниці.

Узагальнюючи, податкові аспекти обліку основних засобів підприємства є результатом збалансування між вимогами МСФЗ та фіскальними інструментами ПКУ. Підприємство цілеспрямовано адаптує фінансові процедури до податкових мінімумів, що мінімізує кількість податкових різниць, проте одночасно застосування моделі переоцінки створює значний спектр складних амортизаційних та ліквідаційних коригувань.

Отже, податкові аспекти обліку основних засобів підприємства формуються через взаємодію МСФЗ та норм Податкового кодексу України. Використання мінімальних податкових строків амортизації та вартісного критерію для класифікації активів дозволяє мінімізувати податкові різниці на етапі визнання та амортизації. Водночас застосування моделі переоцінки і капіталізація витрат на позики створюють додаткові амортизаційні, ліквідаційні та витратні різниці, що вимагає ведення паралельного податкового обліку та систематичного контролю для оптимізації податкового навантаження підприємства.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ РУХУ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Аналіз фінансового стану передбачає комплексне дослідження ключових параметрів діяльності підприємства. Передусім оцінюється ліквідність і платоспроможність, що дає змогу встановити здатність суб'єкта господарювання своєчасно виконувати поточні зобов'язання.

Оцінку фінансового стану розпочнемо з аналізу майнового стану підприємства за даними звітності (табл. 3.1) (додатки Ж, К, Л).

Таблиця 3.1

Динаміка та структура майна підприємства за 2022 – 2024 рр.

Види активів (майна)	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Зміни (+, -) 2024 р. до 2022 р.		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	у % до 2022 р.
А	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Майно - всього	2468762	100,0	2659489	100,0	4627277	100,0	+2158515	х	+87,4
1. Необоротні активи	2204151	89,3	2363565	88,9	2805708	60,6	+601557	-28,6	+27,3
1.1. Нематеріальні активи	20357	0,9	25779	1,1	33002	1,2	+12645	+0,3	+62,1
1.2. Основні засоби	836764	38,0	823538	34,8	1123479	40,0	+286715	+2,1	+34,3
1.3. Незавершені капітальні інвестиції	55265	2,5	243632	10,3	366575	13,1	+311310	+10,6	в 6,6 р.б.
1.4. Інвестиційна нерухомість	124599	5,7	116244	4,9	109009	3,9	-15590	-1,8	-12,5
1.5. Довгострокові фінансові інвестиції	856687	38,9	862687	36,5	880246	31,4	+23559	-7,5	+2,8
1.6. Довгострокова дебіторська заборгованість	7514	0,3	7423	0,3	8019	0,3	+505	-0,1	+6,7
2. Оборотні активи	264611	10,7	295924	11,1	1821569	39,4	+1556958	+28,6	в 6,9 р.б.
2.1. Запаси	4524	1,7	9358	3,2	10756	0,6	+6232	-1,1	в 2,4 р.б.

Продовж. табл. 3.1

А	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.1.1. Виробничі запаси	3569	78,9	4715	50,4	9920	92,2	+6351	+13,3	в 2,8 р.б.
2.1.2. Готова продукція та товари	955	21,1	4643	49,6	836	7,8	-119	-13,3	-12,5
2.2. Поточна дебіторська заборгованість	212669	80,4	229675	77,6	1738597	95,4	+1525928	+15,1	в 8,2 р.б.
2.4. Грошові кошти і поточні фінансові інвестиції	27461	10,4	1209	0,4	2308	0,1	-25153	-10,3	-91,6
2.5. Витрати майбутніх періодів	4346	1,6	3568	1,2	4670	0,3	+324	-1,4	7,5
2.6. Інші оборотні активи	15611	5,9	52114	17,6	65238	3,6	+49627	-2,3	в 4,2 р.б.

Динаміка та структура майна підприємства (табл. 3.1) у 2022 - 2024 рр. свідчать про суттєве розширення масштабів діяльності підприємства та структурну трансформацію його активів. Загальна вартість майна за аналізований період зросла на 87,4 % (2158515 тис. грн), що фактично означає майже дворазове збільшення ресурсного потенціалу.

Рис. 3.1. Динаміка майна підприємства
за 2022 – 2024 рр., тис. грн

Ключовою тенденцією є перерозподіл співвідношення між необоротними й оборотними активами. Якщо у 2022 - 2023 рр. структура майна

характеризувалася домінуванням необоротних активів, частка яких перевищувала 88 %, то у 2024 р. їх питома вага зменшилася до 60,6 %.

Це зниження не є наслідком скорочення необоротних активів, оскільки їх абсолютний приріст становив 27,3 %, а пояснюється випереджальним збільшенням оборотних активів, обсяг яких зріс у 6,9 раза. Подібна структурна зміна свідчить про зростання мобільності майна підприємства та активізацію його операційної діяльності, що проявляється у різкому збільшенні поточної дебіторської заборгованості й інших оборотних активів.

У складі необоротних активів простежується декілька важливих динамічних зрушень. Значне зростання незавершених капітальних інвестицій у 6,6 раза - вказує на реалізацію масштабних інвестиційних проєктів та модернізацію матеріально-технічної бази. Зростання вартості основних засобів на 34,3 % підтверджує активне оновлення виробничих потужностей, тоді як збільшення обсягу нематеріальних активів на понад 62 % свідчить про підвищення рівня технологізації та цифровізації бізнес-процесів. Водночас скорочення інвестиційної нерухомості та зниження питомої ваги довгострокових фінансових інвестицій демонструють переорієнтацію підприємства з інвестиційної діяльності на операційну.

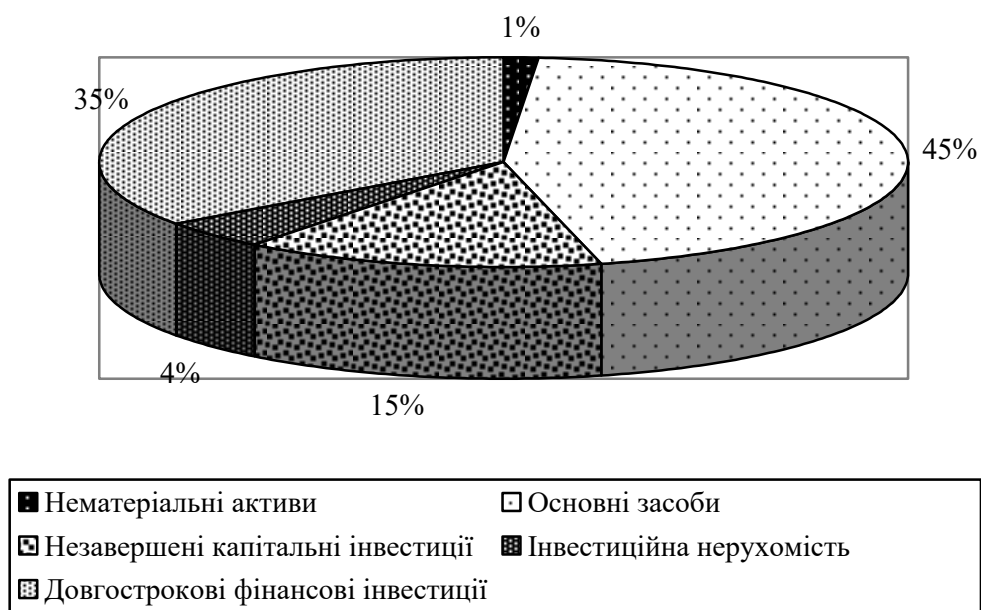

Рис. 3.2. Структура необоротних активів підприємства за 2024 рр., %

Показники оборотних активів змінювалися значно динамічніше. Найбільш вагомий приріст спостерігається за рахунок поточної дебіторської заборгованості, яка збільшилася у 8,2 раза та сформувала домінуючу частку оборотних активів у 2024 р. Подібна тенденція відображає зростання обсягів реалізації продукції або послуг на умовах відстрочення платежу, проте одночасно підвищує ризики платоспроможності та потребує посилення контролю за розрахунками з контрагентами.

Скорочення грошових коштів і поточних фінансових інвестицій майже на 92 % є непрямим підтвердженням потенційного зниження ліквідності, адже підприємство значну частину ресурсів спрямувало на фінансування обороту або інвестиційних програм. Хоча запаси демонструють фізичне зростання, їх частка у загальних активах зменшилася, що здебільшого пояснюється випереджальним приростом дебіторської заборгованості.

Загалом аналіз свідчить, що у 2024 р. підприємство перебувало на етапі активного розвитку, який супроводжувався суттєвим розширенням активів та їх структурним переформатуванням на користь більш оборотної та менш ліквідної їх частини.

Наступним етапом в оцінці фінансового стану є оцінка динаміки та структури капіталу підприємства (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Динаміка та структура капіталу підприємства
за 2022 – 2024 рр.**

Види капіталу	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Зміни (+, -) 2024 р. до 2022 р.		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	у % до 2022 р.
А	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Капітал - всього	2468762	100,0	2659489	100,0	4627277	100,0	+2158515	х	+87,4
1. Власний капітал	1434200	58,1	1154466	43,4	933322	20,2	-500878	-37,9	-34,9
1.1. Зареєстрований (пайовий) капітал	258310	18,0	258310	22,4	258310	27,7	-	+9,7	-
1.2. Додатковий капітал	1207243	84,2	1207343	104,6	1210879	129,7	+3636	+45,6	+0,3

А	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.3. Капітал у дооцінках	319223	22,3	217691	18,9	157371	16,9	-161852	-5,4	-50,7
1.2. Нерозподілений прибуток	-350576	-24,4	-528878	-45,8	-693238	-74,3	-342662	-49,8	+97,7
2. Зобов'язання і забезпечення	1034562	41,9	1505023	56,6	3693955	79,8	+2659393	+37,9	в 3,6 р.б.
2.1. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	378967	36,6	365065	24,3	364245	9,9	-14722	-26,8	-3,9
2.2. Поточні зобов'язання і забезпечення	655595	63,4	1139958	75,7	3329710	90,1	+2674115	+26,8	в 5,1 р.б.
2.2.1. Поточна кредиторська заборгованість	91261	13,9	168101	14,7	503185	15,1	+411924	+1,2	в 5,5 р.б.

Динаміка та структура капіталу підприємства у 2022 – 2024 рр. демонструють суттєве трансформування джерел фінансування підприємства, що відбувається на тлі майже дворазового збільшення загальної величини капіталу (на 2158851 тис. грн або на 87,4 %).

Попри загальний приріст, характер змін свідчить про зміщення акцентів від власного до позикового фінансування, що істотно впливає на фінансову стійкість і ризиковий профіль підприємства.

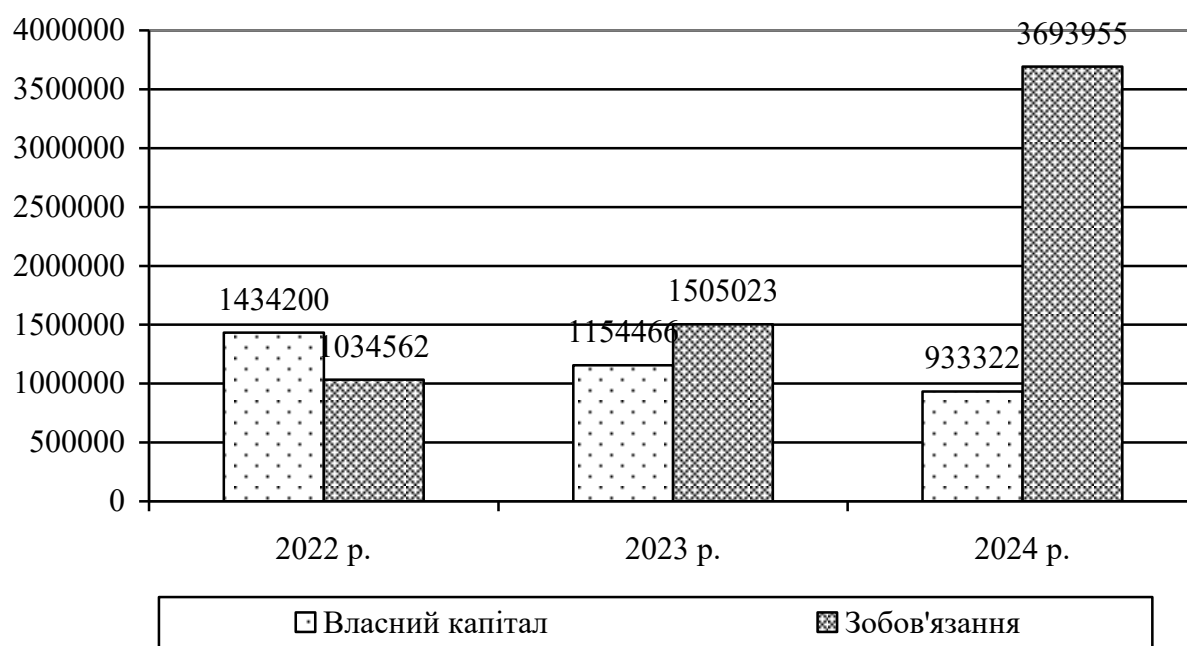

Рис. 3.2. Динаміка капіталу підприємства
за 2022 – 2024 рр., тис. грн

У структурі капіталу простежується різке скорочення частки власного капіталу: з 58,1 % у 2022 р. до 20,2 % у 2024 р. Абсолютне зменшення становило понад 500 млн грн, або 34,9 %, що є суттєвим негативним трендом. Зниження обумовлене насамперед поглибленням нерозподіленого збитку: за два роки його обсяг зріс майже вдвічі, що свідчить про накопичення фінансових втрат та системну нерентабельність діяльності. Додатково негативно на структурі власного капіталу позначилося зменшення капіталу у дооцінках, який скоротився на понад 50 %, імовірно, унаслідок переоцінки активів чи їх знецінення. Водночас зареєстрований капітал залишався незмінним протягом періоду, а додатковий капітал зростає лише незначними темпами, що не компенсувало загальний спад власного фінансового потенціалу.

Паралельно підприємство демонструє різке нарощування зобов'язань: їх загальний обсяг зріс більш ніж утричі, що призвело до збільшення їх частки у структурі капіталу з 41,9 % до 79,8 %. Ключовим драйвером зростання стали поточні зобов'язання, які у 2024 р. становили понад 90 % усіх залучених ресурсів.

Приріст поточних зобов'язань більш ніж у п'ять разів відносно 2022 р. може свідчити про суттєве збільшення операційної активності, однак водночас формує високі ризики короткострокової неплатоспроможності. Поточна кредиторська заборгованість також зростала надзвичайно швидкими темпами - у 5,5 раза, що підтверджує підвищену залежність підприємства від зовнішніх кредиторів і відстрочених платежів.

Натомість довгострокові зобов'язання продемонстрували тенденцію до зниження, зменшившись майже на 4 %. З огляду на різке зростання загального капіталу, це зниження довгострокової складової свідчить не лише про зміну структури зобов'язань, а й про переорієнтацію підприємства на короткострокове фінансування, що загалом погіршує рівень фінансової стійкості.

Отже, аналіз капіталу підприємства свідчить про значне нарощування фінансових ресурсів, однак їх структура зміщується у бік високої залежності від позикових коштів, насамперед поточних. Скорочення частки власного

капіталу, зростання нерозподіленого збитку та збільшення концентрації короткострокових зобов'язань формують підвищений рівень фінансових ризиків і сигналізують про необхідність перегляду політики фінансування й управління прибутковістю. Таке поєднання тенденцій свідчить, що фінансове зростання підприємства у 2024 р. має значною мірою екзогенний, а не внутрішньо накопичений характер, що потребує підвищеної уваги до показників ліквідності, рентабельності та структури капіталу у подальші періоди.

Завдання аналізу показників ліквідності та ліквідності балансу полягає у всебічному оцінюванні здатності підприємства своєчасно виконувати свої короткострокові зобов'язання та забезпечувати належний рівень фінансової стійкості в короткостроковому періоді. У науковій та аналітичній практиці цей аналіз слугує ключовим інструментом для визначення поточної платоспроможності, оцінки структури активів і зобов'язань, а також для виявлення потенційних ризиків, пов'язаних із короткостроковим фінансуванням діяльності.

Основним завданням є оцінка співвідношення між найбільш ліквідними активами та поточними зобов'язаннями. Це дозволяє визначити, наскільки підприємство здатне негайно або протягом операційного циклу погасити свої борги. Важливим завданням є порівняння отриманих значень із нормативними або середньогалузовими параметрами та визначення відхилень, які можуть сигналізувати про порушення платоспроможності або, навпаки, про надмірну концентрацію вільних коштів (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**Оцінка відносних показників платоспроможності підприємства
за 2022 – 2024 рр.**

Показники	2022 р.	2023 р.	2024	Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,042	0,001	0,001	-0,041
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,390	0,248	0,542	+0,152
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,404	0,260	0,547	+0,143
Коефіцієнт платоспроможності	0,042	0,001	0,001	-0,041
Коефіцієнт критичної ліквідності	0,398	0,255	0,544	+0,146

Аналіз показників платоспроможності підприємства за 2022 - 2024 рр. виявляє суперечливі тенденції. Коефіцієнт абсолютної ліквідності знизився з 0,042 до 0,001, що свідчить про критичний дефіцит високоліквідних активів та високі ризики касових розривів. Паралельно коефіцієнти швидкої, загальної та критичної ліквідності зросли, що відображає покращення покриття зобов'язань за рахунок оборотних активів, насамперед дебіторської заборгованості.

Проте отримані значення залишаються нижчими за нормативи, а залежність від дебіторської заборгованості робить ліквідність нестабільною. Загалом підприємство зберігає низьку абсолютну платоспроможність, високий рівень фінансових ризиків та потребує оптимізації структури оборотних активів і підвищення ефективності управління грошовими коштами та дебіторською заборгованістю.

Оцінювання ліквідності балансу полягає у визначенні відповідності між строками перетворення активів на гроші та строками погашення зобов'язань. У рамках цього аналізу здійснюється групування активів і пасивів за ступенем ліквідності та терміновістю їх погашення, що дає змогу встановити баланс або дисбаланс між мобільністю ресурсів та обсягом короткострокових фінансових вимог. Завданням є виявлення дефіциту або надлишку ліквідних коштів у кожній групі, оцінка ризику виникнення касових розривів, а також встановлення причин можливого порушення ліквідності.

Також аналіз має забезпечити виявлення внутрішніх тенденцій у зміні ліквідності: динамічні зрушення у складі оборотних активів, коливання обсягів дебіторської та кредиторської заборгованості, рівень грошових коштів та інших швидко реалізовуваних активів. Окремо оцінюється якість дебіторської заборгованості, оскільки її своєчасне погашення істотно впливає на фактичну ліквідність.

У підсумку завдання аналізу ліквідності та ліквідності балансу полягає не лише у формальному розрахунку показників, а у виявленні здатності підприємства стабільно та безперервно здійснювати операційну діяльність, мінімізуючи ризики неплатоспроможності та підтримуючи оптимальний рівень фінансової стабільності.

Таблиця 3.4

Оцінка ліквідності балансу підприємства за 2022 – 2024 рр.

Група	Вид оборотних активів	Роки			Група	Вид зобов'язань і забезпечень
		2022	2023	2024		
	А	1	2	3		Б
A1	Високоліквідні	27461	1209	2308	П1	Найбільш термінові
A2	Середньоліквідні	228280	281789	1803835	П2	Короткострокові
A3	Низьколіквідні	4524	9358	10756	П3	Довгострокові
A4	Важколіквідні	2208497	2367133	2810378	П4	Постійні пасиви
	Усього	2468762	2659489	4627277		Усього

Продовж. табл. 3.4

Роки			Надлишок(+) або нестача(-) платіжних засобів		
2022	2023	2024	2022 р.	2023 р.	2024 р.
4	5	6	7	8	9
507244	983518	3127427	-479783	-982309	-3125119
148351	156440	202283	+79929	+125349	+1601552
378967	365065	364245	-374443	-355707	-353489
1434200	1154466	933322	+774297	+1212667	+1877056
2468762	2659489	4627277	х	х	х

Аналіз даних таблиці свідчить про наявність структурних диспропорцій у ліквідності балансу підприємства у 2022 - 2024 рр. Найбільш проблемним є істотне скорочення високоліквідних активів, обсяг яких у 2023 - 2024 рр. перебуває на мінімальному рівні, що зумовлює постійний дефіцит за групою А1 - П1 та обмежує здатність підприємства покривати найтерміновіші зобов'язання.

Попри це, суттєве зростання середньоліквідних активів у 2024 р. забезпечує позитивне сальдо за групою А2 - П2, що частково компенсує нестачу ліквідних ресурсів і свідчить про потенційну можливість виконання короткострокових зобов'язань у середньостроковій перспективі.

Невеликі коливання низьколіквідних активів та стабільне зростання важколіквідних активів формують позитивний надлишок за групою А4 - П4, що підтверджує достатність власного капіталу для покриття необоротних активів та відносну довгострокову фінансову стійкість.

Отже, підприємство перебуває у ситуації, коли загальна ліквідність

підтримується за рахунок активів середнього рівня перетворюваності, тоді як миттєва ліквідність залишається критично низькою. Це потребує посилення політики управління грошовими коштами та дебіторською заборгованістю з метою забезпечення більш збалансованої структури ліквідних ресурсів.

Аналіз дебіторської заборгованості дозволяє визначити обсяг коштів, що очікуються від покупців та інших боржників, оцінити ефективність стягнення заборгованості, терміни її погашення та ризики неповернення. Це дає змогу контролювати оборотність активів, оптимізувати грошові потоки та планувати фінансову діяльність підприємства (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

**Динаміка та структура дебіторської заборгованості підприємства
за 2022 – 2024 рр.**

Види дебіторської заборгованості	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Зміни (+, -) 2024 р. до 2022 р.		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	у % до 2022 р.
Довгострокова дебіторська заборгованість	7514	3,4	7423	3,1	8019	0,5	+505	-3,0	+6,7
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	148910	67,6	183202	77,3	281286	16,1	+132376	-51,5	+88,9
Дебіторська заборгованість за розрахунками:									
- за виданими авансами	60164	27,3	33499	14,1	4140	0,2	-56024	-27,1	-93,1
- з бюджетом	1821	0,8	8095	3,4	50891	2,9	+49070	+2,1	в 28 р.б.
- за нарахованими доходами	373	0,2	0	0,0	355501	20,4	+355128	+20,2	в 953,1 р.б.
Інша поточна дебіторська заборгованість	1401	0,6	4879	2,1	1046779	59,9	+1045378	+59,3	в 747,2 р.б.
Всього	220183	100,0	237098	100,0	1746616	100,0	+1526433	х	в 7,9 р.б.

За досліджуваний період структура та обсяг дебіторської заборгованості підприємства зазнали суттєвих трансформацій. Загальний її обсяг зріс на 1526433 тис. грн (у 7,9 раза) порівняно з 2022 р., що свідчить про значне збільшення фінансових ризиків і можливе погіршення якості управління розрахунками. У структурі дебіторської заборгованості 2024 р. спостерігається

різке зростання частки іншої поточної дебіторської заборгованості (до 59,9 %), яка збільшилася майже у 747 рази. Таке суттєве зростання може свідчити про появу нестандартних боргів, внутрішньогосподарських розрахунків, сум за претензіями чи інших нетипових операцій, що потребують детальної перевірки.

Водночас частка дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги суттєво знизилася - з 67,6 % до 16,1 %, хоча її абсолютний обсяг зріс на 88,9 %. Це означає, що зростання обсягу реалізації або відтермінування платежів покупцями було значним, проте темпи збільшення інших видів заборгованості випередили ці показники.

Особливу увагу привертає зменшення заборгованості за виданими авансами на 93,1 % (56024 тис. грн), що може трактуватися як скорочення передоплат контрагентам або ж перегляд умов співпраці з постачальниками. Натомість заборгованість з бюджетом зросла у 28 разів, що може сигналізувати про накопичення переплат або несвоєчасне відшкодування певних сум державою.

Найбільш стрімким є зростання заборгованості за нарахованими доходами (953,1 рази), що пов'язано з визнанням доходів, які ще не отримані, або з нарахуванням відсотків, дивідендів чи штрафних санкцій. Така динаміка може свідчити як про нові напрями діяльності, так і про потенційне формування сумнівних боргів. Довгострокова дебіторська заборгованість залишалася відносно стабільною, а її приріст є помірним - 6,7 %, що не вплинуло суттєво на загальну структуру.

Динаміка дебіторської заборгованості підприємства у 2022 - 2024 рр. характеризується значним зростанням загального обсягу та істотним структурним дисбалансом. Різке збільшення нетипових видів заборгованості свідчить про підвищення ризиковості операцій, необхідність перегляду політики управління дебіторами, посилення контролю за розрахунками та аналізу якості окремих боргових позицій. Особливої уваги потребують статті, що зросли у десятки та сотні разів, оскільки вони можуть містити ознаки фінансових порушень або неефективного обліку.

Аналіз кредиторської заборгованості спрямований на оцінку обсягів і структури зобов'язань перед постачальниками, підрядниками та іншими кредиторами, визначення термінів погашення та умов фінансування (табл. 3.6). Він допомагає виявити залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування, оцінити ризики прострочених платежів і вчасності виконання зобов'язань, а також оптимізувати управління платіжними ресурсами для підтримання фінансової стійкості.

Таблиця 3.6

**Динаміка та структура зобов'язань підприємства
за 2022 – 2024 рр.**

Види дебіторської заборгованості	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Зміни (+, -) 2024 р. до 2022 р.		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пунктів	у % до 2022 р.
1. Довгострокові зобов'язання	378967	36,6	365065	24,3	364245	10,5	-14722	-26,1	-3,9
2. Поточні зобов'язання, в т.ч. за:	655595	63,4	1139958	75,7	3096863	89,5	+2441268	+26,1	в 4,7 р.б.
довгостроковими зобов'язаннями	69280	10,6	71207	6,2	84075	2,7	+14795	-7,9	+21,4
товари, роботи, послуги	12853	2,0	89347	7,8	164897	5,3	+152044	+3,4	в 12,8 р.б.
розрахунками з бюджетом	7330	1,1	5284	0,5	8430	0,3	+1100	-0,8	+15,0
розрахунками зі страхування	940	0,1	1123	0,1	3441	0,1	+2501	-	в 3,7 р.б.
розрахунками з оплати праці	11	0,0	8	0,0	8520	0,3	+8509	+0,3	в 774,5 р.б.
одержаними авансами	847	0,1	1132	0,1	975	0,0	+128	-0,1	+15,1
Поточні забезпеченні	79071	12,1	85233	7,5	118208	3,8	+39137	-8,2	+49,5
Інші поточні зобов'язання	485263	74,0	886624	77,8	2708317	87,5	+2223054	+13,4	в 5,6 р.б.
Всього:	1034562	100,0	1505023	100,0	3461108	100,0	+2426546	х	в 3,3 р.б.

Упродовж 2022 - 2024 рр. зобов'язання підприємства істотно зросли, а їх структура зазнала помітного погіршення. Загальний обсяг боргових зобов'язань

збільшився у 3,3 раза, що свідчить про посилення залежності підприємства від позикових ресурсів.

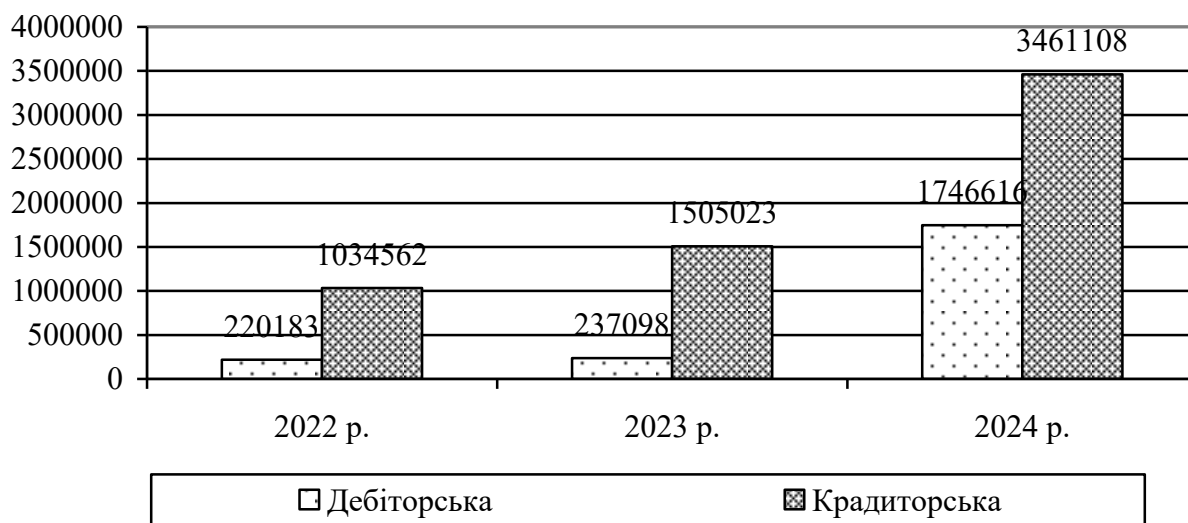

Рис. 3.3. Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства за 2022 – 2024 рр. , тис. грн

Частка довгострокових зобов'язань скоротилася з 36,6 % до 10,5 %, що вказує на зменшення ролі стабільних джерел фінансування та підвищення фінансових ризиків.

Поточні зобов'язання стали домінуючими в структурі боргу, збільшившись у 4,7 раза й досягнувши майже 90 % загального зобов'язального портфеля. Найвагомий внесок у таке зростання забезпечили інші поточні зобов'язання, що зросли у 5,6 раза і сформували основну частину короткострокового боргу. Подібна динаміка може свідчити про накопичення нетипових або нерегулярних зобов'язань, що потребує поглибленого аналізу.

Значне збільшення заборгованості за товари, роботи та послуги, а також різке зростання заборгованості з оплати праці вказують на ускладнення у сфері розрахунків із постачальниками та персоналом. Зростання зобов'язань перед бюджетом і за страхуванням додатково підтверджує нестійкість фінансової дисципліни.

У цілому структура зобов'язань у 2024 р. відображає переорієнтацію на короткострокове боргове фінансування та посилення ризиків втрати

платоспроможності, що обумовлює необхідність оптимізації управління кредиторською заборгованістю та коригування фінансової політики підприємства.

Завдання аналізу фінансових результатів полягає у всебічній оцінці ефективності діяльності підприємства, виявленні тенденцій прибутковості та визначенні факторів, що впливають на формування фінансового результату. Такий аналіз дозволяє оцінити обсяг отриманого прибутку або збитку, структуру доходів і витрат, їх динаміку та відповідність стратегічним і оперативним цілям підприємства.

Таким чином, завдання аналізу фінансових результатів полягає у систематичному контролі, оцінці та підвищенні ефективності господарської діяльності для забезпечення стабільного фінансового стану підприємства.

Таблиця 3.7

**Аналіз фінансових результатів підприємства
за 2022 - 2024 рр.**

Показники	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+,-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %	суми, тис. грн	у %
А	1	2	3	4	5	6	7	8
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	348233	х	713235	х	874334	х	+526101	в 2,5 р.б.
Операційні витрати у тому числі:	494549	100,0	998119	100,0	1234968	100,0	+1740419	в 2,5 р.б.
а) собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	187840	38,0	543727	54,5	680046	55,1	+1492206	в 3,6 р.б.
б) адміністративні витрати	288480	58,3	396938	39,8	432925	35,1	+144445	+50,1
в) витрати на збут	2833	0,6	12706	1,3	12030	1,0	+19197	в 4,2 р.б.
г) інші операційні витрати	15396	3,1	44748	4,5	109967	8,9	+194571	в 7,1 р.б.
Валовий прибуток («-» збиток)	160393	х	169508	х	194288	х	+133895	+21,1
У % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	х	46,1	х	23,8	х	22,2	х	х

Продовж. табл. 3.7

А	1	2	3	4	5	6	7	8
Інші операційні доходи	13482	х	4778	х	7907	х	-5575	-58,6
Фінансовий результат від операційно діяльності	-132834	х	-280106	х	-352727	х	-219893	в 2,7 р.б.
Фінансові та інвестиційні доходи	1664	х	35125	х	573617	х	+1571953	в 344,7 р.б.
Фінансові та інвестиційні витрати	48738	х	62988	х	99111	х	+150373	в 2 р.б.
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	-179908	х	-307969	х	121779	х	+1301687	-67,7
Витрати з податку на прибуток	7599	х	28134	х	25713	х	+18114	в 3,4 р.б.
Чистий фінансовий результат	-172309	х	-279835	х	147492	х	+319801	-85,6
У % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	х	-49,5	х	-39,2	х	16,9	х	х
У % до валового прибутку	х	-107,4	х	-165,1	х	75,9	х	х

Наведені у табл. 3.7 дані свідчать про істотні трансформації фінансових результатів підприємства у 2022 - 2024 рр., що проявилися як у зміні обсягів доходів і витрат, так і у кардинальному перегляді структури прибутковості діяльності.

За аналізований період чистий дохід підприємства зріс у 2,5 раза, що свідчить про активізацію операційної діяльності та розширення обсягів реалізації. Проте зростання доходів супроводжувалося випереджальним збільшенням операційних витрат, які збільшилися майже у 2,5 раза. Така тенденція свідчить про збереження високої собівартості та значне ресурсне навантаження на підприємство.

У структурі витрат найбільш динамічним компонентом стала собівартість реалізованої продукції, що зросла у 3,6 раза, внаслідок чого її частка в сукупних операційних витратах збільшилася з 38,0 % до 55,1 %. Це свідчить про підвищення матеріало- та ресурсомісткості виробництва. Натомість адміністративні витрати, хоч і збільшилися, демонструють зниження частки у загальних витратах, що може бути пов'язано з оптимізацією управлінських

процесів. Значно зросли витрати на збут та інші операційні витрати, особливо останні, які збільшилися у понад сім разів, що вказує на підвищення непрямих витрат або вплив окремих нетипових операцій.

Динаміка валового прибутку є помірно позитивною: його обсяг зріс на 21,1 %. Від’ємний фінансовий результат від операційної діяльності поглиблюється протягом 2022 - 2024 рр. у 2024 р. досягає – 352,7 млн грн, що свідчить про сталу збитковість операційної діяльності, незважаючи на зростання доходів.

Натомість у 2024 р. підприємство отримало різке збільшення фінансових та інвестиційних доходів, які сягнули 573,6 млн грн, що у понад 34 рази перевищує рівень 2022 р. Це стало ключовим чинником формування позитивного фінансового результату до оподаткування та чистого прибутку. Чистий фінансовий результат у 2024 р. становив 147,5 млн грн, що кардинально контрастує зі збитками попередніх років. Таким чином, підприємство вийшло на прибутковість переважно завдяки фінансовим операціям, а не завдяки операційній діяльності.

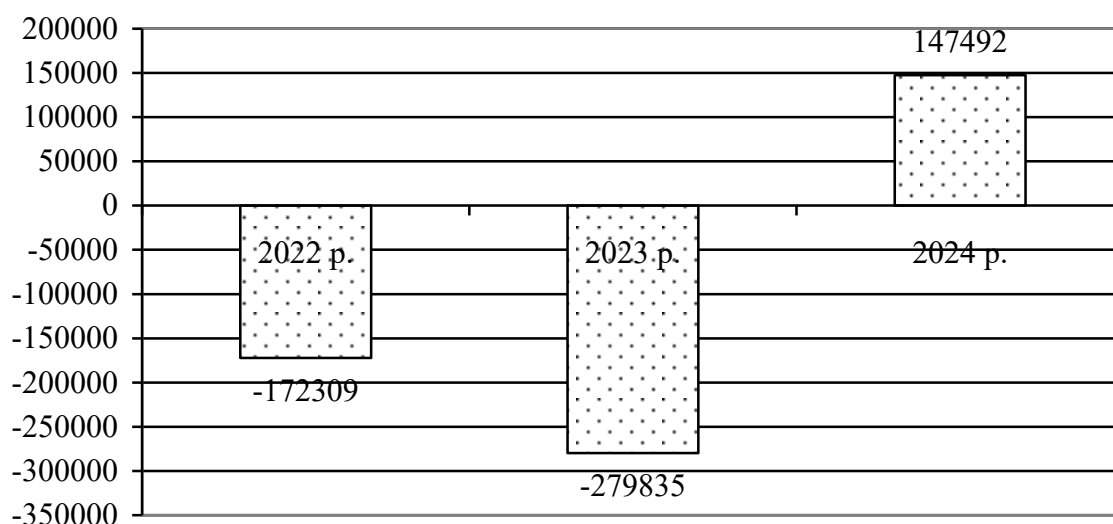

Рис. 3.4. Динаміка чистого фінансового результату підприємства за 2022 – 2024 рр., тис. грн

Узагальнюючи, фінансові результати підприємства у 2024 р. демонструють певну стабілізацію за рахунок зростання фінансових доходів,

тоді як операційна діяльність залишається збитковою та характеризується високим рівнем витратності й зниженням ефективності використання ресурсів. Підприємству доцільно сфокусуватися на оптимізації собівартості, контролі операційних витрат та підвищенні рентабельності основної діяльності, щоб забезпечити довгострокову фінансову стабільність.

3.2. Аналіз наявності та руху основних засобів

Аналіз стану та руху основних засобів спрямований на встановлення обсягу, структури та характеру відтворювальних процесів, що відбуваються у сфері забезпечення підприємства засобами праці. Його зміст полягає у визначенні рівня забезпеченості підприємства основними засобами, оцінці їх складу та динаміки за видами, ступенем участі у виробничому процесі, територіальними підрозділами та функціональними групами.

Важливою складовою цього аналізу є дослідження руху основних засобів, що передбачає вивчення обсягів і напрямів їх надходження, вибуття та оновлення, а також виявлення характеру відтворення - простого, розширеного або звуженого.

Оцінка темпів оновлення та вибуття дозволяє встановити відповідність відтворювальних процесів потребам виробництва і стратегічним завданням розвитку підприємства. Крім того, аналіз структури та динаміки основних засобів сприяє виявленню диспропорцій у забезпеченості окремих підрозділів засобами праці та формуванню обґрунтованих управлінських рішень щодо їх перерозподілу або інвестування в модернізацію.

Наведені дані (табл. 3.8) свідчать про істотне скорочення залишкової вартості основних засобів підприємства упродовж 2022 - 2024 рр., що позначилося як на загальному обсязі, так і на структурі активів. Загальна вартість основних засобів зменшилася на 45 %, що вказує на поглиблення процесів фізичного та морального зносу, значне вибуття або переоцінку окремих груп активів.

Таблиця 3.8

**Вартість основних засобів підприємства
за 2022 - 2024 рр. (залишкова вартість)**

Види основних засобів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Зміни (+, -) 2024 р. до 2022 р.		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	у % до 2022 р.
Будинки, споруди та передавальні пристрої	248529	29,7	259414	31,5	163421	35,5	-85108	+5,8	-34,2
Машини та обладнання	524924	62,7	560829	68,1	291395	63,3	-233528	+0,6	-44,5
Транспортні засоби	5484	0,7	2471	0,3	3683	0,8	-1801	+0,1	-32,8
Інші основні засоби	57827	6,9	824	0,1	1841	0,4	-55985	-6,5	-96,8
Всього	836764	100,0	823538	100,0	460340	100,0	-376424	х	-45,0

Найбільш відчутне скорочення спостерігається щодо машин та обладнання, залишкова вартість яких зменшилася на 44,5 %. Незважаючи на це, їх частка в загальній структурі зросла незначно, що пояснюється швидшими темпами зменшення інших груп активів. Така динаміка свідчить про недостатній рівень технічного переоснащення підприємства, що може негативно впливати на виробничу спроможність.

Показово, що вартість будівель, споруд і передавальних пристроїв зменшилася на 34,2 %, однак їх питома вага у структурі активів зросла з 29,7 % до 35,5 %. Це свідчить про відносно повільніший темп зносу цієї групи порівняно з іншими або про менші масштаби їх вибуття, що змінило пропорцію на користь менш мобільних та менш швидкозношуваних активів.

Група «Інші основні засоби» характеризується практично повним скороченням залишкової вартості (на 96,8 %), що відображає або масове списання, або суттєве знецінення таких активів. Водночас їх частка у структурі зменшилася з 6,9 % до 0,4 %, що свідчить про втрату значущості цієї групи у формуванні матеріально-технічної бази підприємства.

Зниження вартості транспортних засобів на 32,8 % також вказує на погіршення технічного стану автопарку та обмеження його функціональних можливостей.

Узагальнюючи, необхідно зазначити, що негативна динаміка вартості основних засобів у всіх групах, а також структурний зсув у бік будівель та споруд сигналізують про зниження виробничого потенціалу підприємства. Така ситуація потребує посилення інвестицій у оновлення техніко-технологічної бази, впровадження більш активної політики щодо модернізації обладнання та підвищення ефективності управління основними засобами.

Оцінку руху основних засобів підприємства має на меті аналіз надходження (табл. 3.9) та вибуття основних засобів (табл. 3.10).

Таблиця 3.9

**Динаміка та структура надходження основних засобів підприємства
за 2022 - 2024 рр.**

Види основних засобів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Зміни (+, -) 2024 р. до 2022 р.		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	у % до 2022 р.
Будинки, споруди	45657	29,7	81078	31,5	211158	35,5	+165501	+5,8	в 4,6 р.б.
Машини та обладнання	96328	62,7	175024	68,1	376662	63,3	+280334	+0,6	в 3,9 р.б.
Транспортні засоби	1075	0,7	771	0,3	2379	0,4	+1304	-0,3	в 2,2 р.б.
Інші основні засоби	10503	6,8	137	0,1	4734	0,8	-5769	-6,0	-+54,9
Всього	153563	100,0	257010	100,0	594812	100,0	+441249	х	в 3,9 р.б.

Дослідження показує значне нарощування обсягів капітальних інвестицій підприємства у 2022 - 2024 рр. Загальний обсяг надходження основних засобів зріс на 441249 тис. грн, що у 3,9 раза більше, ніж у 2022 р. Така динаміка свідчить про активізацію інвестиційної діяльності й оновлення матеріально-технічної бази підприємства.

Обсяг надходжень за групою «Будівлі та споруди» збільшився у 4,6 раза,

або на 165501 тис. грн. Їхня частка у загальній структурі зросла з 29,7 % до 35,5 % (+5,8 п.п.). Це вказує на пріоритетність капітальних вкладень у створення та модернізацію інфраструктурних об'єктів, що формують основу виробничого процесу. Машини та обладнання є найбільш вагомою групою надходжень: у 2024 р. їх придбано на 376 662 тис. грн, що у 3,9 раза більше, ніж у 2022 р. Хоча їх частка у структурі зросла лише на 0,6 п.п., це пояснюється пропорційним збільшенням вкладень у всі основні групи. Активне технічне переоснащення свідчить про прагнення підвищити продуктивність та технологічний рівень виробництва. Надходження транспортних засобів зросли у 2,2 раза (на 1304 тис. грн), однак їх частка у загальному обсязі залишається незначною - 0,4 % у 2024 р. Незначне скорочення питомої ваги (на 0,3 п.п.) свідчить про нижчий пріоритет оновлення автотранспорту порівняно з іншими групами основних засобів. «Інші основні засоби» демонструють змішану динаміку. Обсяг надходжень у 2024 р. на 54,9 % менший, ніж у 2022 р., що підтверджує зниження уваги до придбання малоцінних або допоміжних активів. Питома вага зменшилася на 6,0 п.п., що формує відчутний структурний зсув. Такі зміни можуть бути пов'язані з оптимізацією складу активів і концентрацією інвестицій на стратегічно важливих групах.

Таблиця 3.10

**Динаміка та структура вибуття основних засобів підприємства
за 2022 - 2024 рр.**

Види основних засобів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Зміни (+, -) 2024 р. до 2022 р.		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	у % до 2022 р.
Будинки, споруди	71500	76,0	24568	36,5	42654	77,8	-28846	+1,8	-40,3
Машини та обладнання	18267	19,4	42480	63,1	10960	20,0	-7307	+0,6	-40,0
Транспортні засоби	3500	3,7	240	0,4	480	0,9	-3020	-2,8	-86,3
Інші основні засоби	814	0,9	80	0,1	759	1,4	-55	+0,5	-6,8
Всього	94081	100,0	67368	100,0	54853	100,0	-39228	x	-41,7

Дані, наведені в таблиці, свідчать про суттєві зміни у динаміці та структурі вибуття основних засобів підприємства упродовж 2022 - 2024 рр. Загальний обсяг вибуття за досліджуваний період зменшився на 41,7 %, що відображає як уповільнення процесів списання, так і певну стабілізацію технічної бази підприємства після інтенсивного оновлення активів у попередні роки. Такий тренд може бути також наслідком скорочення первісного обсягу основних засобів, що обмежує масштаб подальшого вибуття.

Найвагомішу частку у структурі вибуття займають будинки, споруди та передавальні пристрої. Хоча їх списання у 2024 р. скоротилося на 40,3 % порівняно з 2022 роком, питома вага цієї групи у загальному обсязі вибуття зросла до 77,8 %. Це свідчить про продовження процесів знецінення та оновлення нерухомих інфраструктурних об'єктів, які становлять фундамент виробничої діяльності підприємства. Зростання частки будівель і споруд у структурі вибуття може бути також пов'язане з виведенням з експлуатації морально застарілих або економічно неефективних об'єктів.

Вибуття машин та обладнання демонструє загальне зниження на 40 %, що узгоджується із загальною тенденцією скорочення обсягів списання. Проте коливання питомої ваги цієї групи свідчать про зміну підходів до оновлення техніко-технологічної бази: різке збільшення списання у 2023 р. може вказувати на масштабну заміну або модернізацію устаткування, тоді як у 2024 р. спостерігається повернення до більш помірних темпів вибуття. Це дозволяє припустити, що основні етапи технічної реорганізації вже були реалізовані.

Значне скорочення вибуття транспортних засобів - понад 86 % - свідчить про мінімальні зміни в автопарку підприємства протягом останніх років. Така динаміка може бути наслідком як відсутності активного оновлення транспортної групи, так і попереднього її зменшення. Подібна тенденція свідчить про відносну стабільність цієї категорії активів та низьку інтенсивність їх списання.

Вибуття інших основних засобів за період практично не зазнало суттєвих змін, що підтверджує незначну роль цієї групи у формуванні загальної

структури вибуття. Зростання їх частки до 1,4 % має скоріше технічний характер, оскільки відображає низьку базу порівняння.

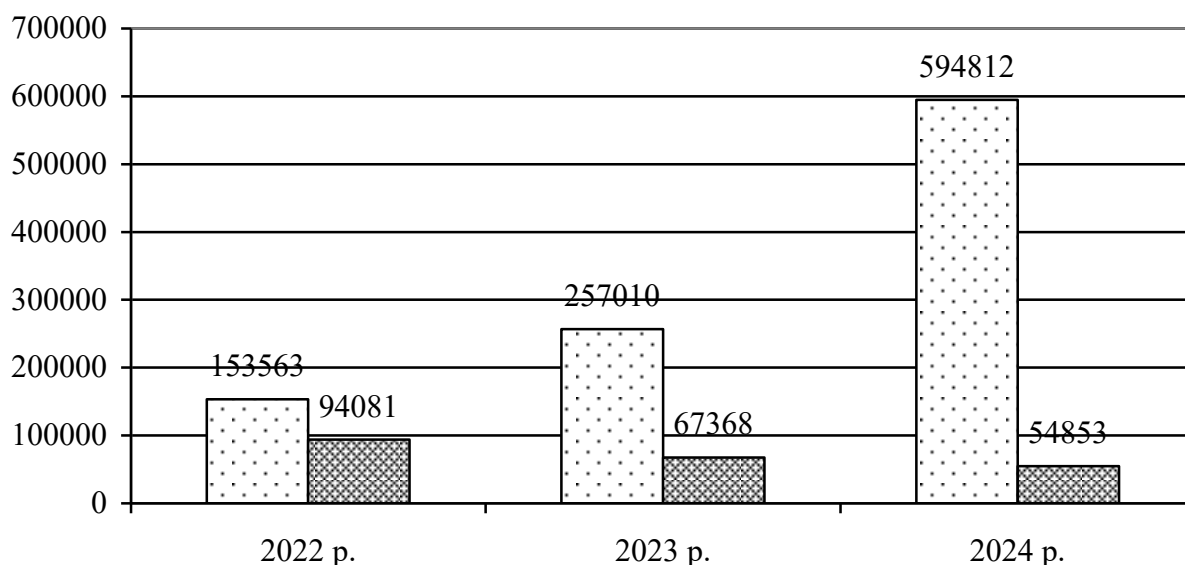

Рис. 3.5. Динаміка надходження та вибуття основних засобів підприємства за 2022 – 2024 рр., тис. грн

Узагальнюючи, динаміка вибуття основних засобів свідчить про поступове зменшення масштабів списання активів та відносну стабілізацію їх структури. Найбільші зміни відбуваються у групах нерухомих об'єктів та машин і обладнання, що пов'язано з оновленням інфраструктури та технічної бази підприємства.

Натомість транспортні та інші основні засоби вибувають у мінімальних обсягах, що свідчить про певну консервацію цих активів. Обрана підприємством стратегія управління основними засобами вказує на прагнення оптимізувати виробничі потужності та забезпечити збалансовану модернізацію техніко-технологічного забезпечення.

Після аналізу динаміки надходження та вибуття основних засобів підприємства можна відзначити, що суттєве оновлення та модернізація матеріально-технічної бази створюють передумови для більш ефективного використання активів, зокрема через здачу їх в оренду. Розширення обсягу надходжень і водночас контрольоване зменшення вибуття дозволяє

підприємству формувати резерви активів, які можуть приносити додатковий дохід, не беручи участі безпосередньо у виробничому процесі. Таким чином, логічним продовженням аналізу руху основних засобів є дослідження динаміки та структури основних засобів, зданих в оренду, що відображає ефективність управління надлишковими або частково задіяними активами підприємства.

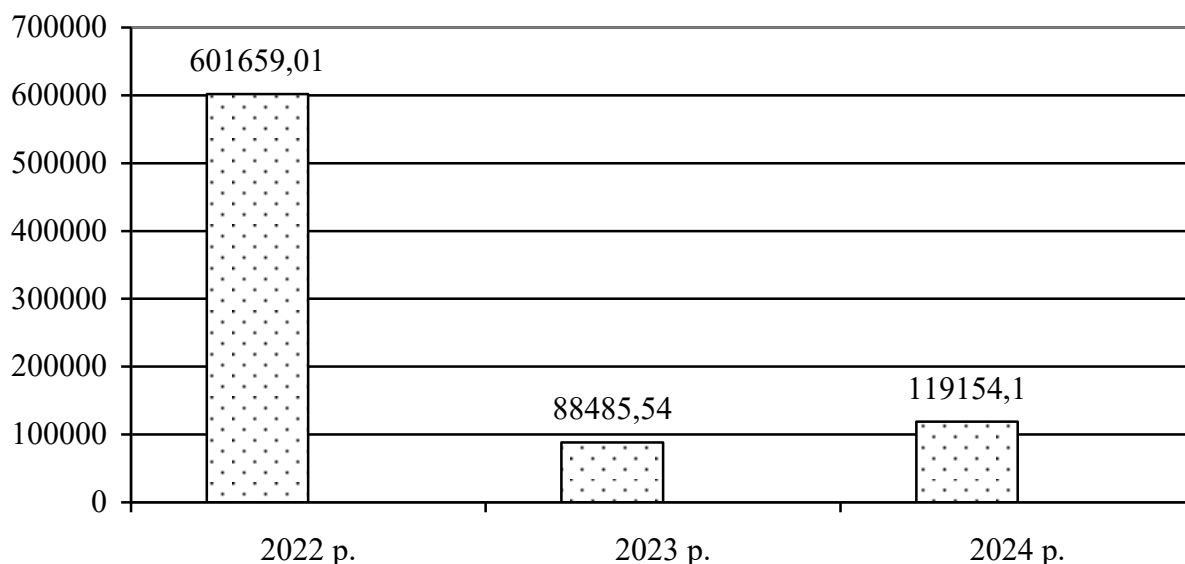

Рис. 3.6. Динаміка основних засобів, зданих в оренду підприємства
за 2022 – 2024 рр., тис. грн

Аналіз даних, представлених на рисунку 3.6, свідчить про суттєву динаміку основних засобів підприємства, зданих в оренду, протягом 2022 - 2024 рр. Якщо у 2022 р. їх обсяг складав 601659,01 тис. грн, то у 2023 р. спостерігається різке зменшення до 88485,54 тис. грн, що може бути наслідком повернення частини активів у виробничий процес або скорочення попиту на орендовані фонди. У 2024 р. відзначається помірне зростання до 11915,1 тис. грн, що свідчить про поступове відновлення орендної діяльності та формування додаткових джерел доходу для підприємства. Загалом, динаміка орендованих основних засобів відображає адаптивну політику управління активами, спрямовану на оптимізацію використання ресурсів та підвищення фінансової ефективності підприємства.

3.3. Аналіз функціонального стану та ефективності використання основними засобами

Аналіз функціонального стану основних засобів має на меті оцінити їх технічну придатність, рівень фізичного та морального зношення, а також можливості подальшої експлуатації у межах виробничого процесу. Він передбачає визначення ступеня зносу та залишкової вартості основних фондів, дослідження їх відновленої та фактичної продуктивності, а також оцінку відповідності технічних параметрів сучасним технологічним вимогам.

Особливу увагу приділяють виявленню факторів, що зумовлюють зниження ефективності використання основних засобів. Оцінювання функціонального стану дає можливість визначити ступінь ризиків, пов'язаних з експлуатацією зношених об'єктів, а також встановити потребу у ремонті, технічному переозброєнні чи повній заміні обладнання.

У цілому аналіз функціонального стану (табл. 3.11) є основою для прийняття рішень щодо підвищення ефективності використання основних засобів, забезпечення технологічної безпеки виробництва та оптимізації інвестицій у виробничу інфраструктуру.

Таблиця 3.11

Оцінка показників руху та функціонального стану основних засобів підприємства за 2022 – 2024 рр.

Показник	2022	2023	2044	Відхилення (+,-) 2024 р. до 2022 р.	
				абсолютне	відносне
А	1	2	3	4	5
<i>Вихідна інформація, тис. грн.</i>					
Первісна вартість основних засобів на початок року	1278431	931997	1109007	-169424	-13,3
Надійшло за рік	153563	257010	594812	+441249	в 2,9 р.б.
Вибуло за рік	94081	67368	54853	-39228	-41,7
Первісна вартість основних засобів на кінець року	931997	1109007	1583819	+651822	+69,9
Нараховано амортизації за рік	95233	190236	174871	+79638	+83,6
Знос основних засобів:					
а) на початок року	644638	95233	285469	-359169	-55,7

Продовж. табл. 3.11

А	1	2	3	4	5
б) на кінець року	95233	285469	460340	+365107	в 4,8 р.б.
Первісна вартість активної частини основних засобів:					
а) на початок року	810527	587158	758561	-51966	-6,4
б) на кінець року	587158	758561	1015228	+428070	+72,9
Знос активної частини основних засобів:					
а) на початок року	408700	60378	417352	+8652	+2,1
б) на кінець року	60378	417352	295078	+234700	в 8,9 р.б.
<i>Показники руху основних засобів</i>					
Річний приріст (+) або зменшення (-), тис. грн)	-346434	177010	474812	+821246	-237,1
Темп зростання (зниження), %	72,9	119,0	142,8	+69,9	+95,9
Темп приросту (зменшення), %	-27,1	19,0	42,8	+69,9	в 3,9 р.б.
Коефіцієнт надходження, %	16,5	23,2	37,6	+21,1	в 2,3 р.б.
Коефіцієнт вибуття, %	7,4	7,2	4,9	-2,4	-32,8
Період оновлення (можливого повного вибуття), років	11	6	3	-8	-72,0
Коефіцієнт заміни (простого відтворення), %	61,3	26,2	9,2	-52,0	-84,9
Коефіцієнт розширення (розширеного відтворення), %	-225,6	68,9	79,8	+305,4	в 2,4 р.б.
Період обороту, років	12	5	8	-4	-33,7
Середня норма амортизації, %	8,6	18,6	13,0	+4,4	+50,7
<i>Показники функціонального стану основних засобів</i>					
Коефіцієнт зносу основних засобів, %:					
а) на початок року	50,4	10,2	25,7	-24,7	-49,0
б) на кінець року	10,2	25,7	29,1	+18,8	в 2,8 р.б.
Коефіцієнт придатності основних засобів, %:					
а) на початок року	49,6	89,8	74,3	+24,7	+49,8
б) на кінець року	89,8	74,3	70,9	-18,8	-21,0
Питома вага активної частини основних засобів, %:					
а) на початок року	63,4	63,0	68,4	+5,0	+7,9
б) на кінець року	63,0	68,4	64,1	+1,1	+1,7
Коефіцієнт зносу активної частини основних засобів, %					
а) на початок року	50,4	10,3	55,0	+4,6	+9,1
б) на кінець року	10,3	55,0	29,1	+18,8	в 2,8 р.б.

Наведені дані дозволяють здійснити комплексну оцінку динаміки, відтворення та техніко-економічного стану основних засобів підприємства у 2022 - 2024 рр. Аналіз свідчить про суттєве оновлення матеріально-технічної бази, помітні структурні зрушення та значні коливання показників ефективності використання основного капіталу.

Протягом досліджуваного періоду підприємство нарощувало первісну вартість основних засобів: якщо у 2022 р. вона становила 931997 тис. грн на кінець року, то у 2024 р. цей показник зріс до 1583819 тис. грн, тобто на 69,9 %. Зростання відбулося насамперед за рахунок різкого збільшення надходжень у 2024 р. - обсяг введених в експлуатацію основних засобів досяг 594812 тис. грн, що у 2,9 раза перевищує рівень 2022 р. Водночас вибуття змінювалося у протилежному напрямі - у 2024 р. списання скоротилося на 41,7 %, що свідчить про уповільнення оновлення через вибуття та зосередження підприємства на прирості активів.

Амортизаційні процеси також зазнали суттєвих трансформацій. Нарахування амортизації у 2024 р. становило 174871 тис. грн, що на 83,6 % більше порівняно з 2022 р. Це свідчить про збільшення амортизаційної бази у зв'язку з вводом нових активів. Водночас знос основних засобів на кінець періоду зріс до 460340 тис. грн, що у 4,8 раза більше рівня 2022 р. Збільшення обсягів зносу зумовлене як накопиченням амортизаційних відрахувань, так і розширенням первісної вартості основних засобів.

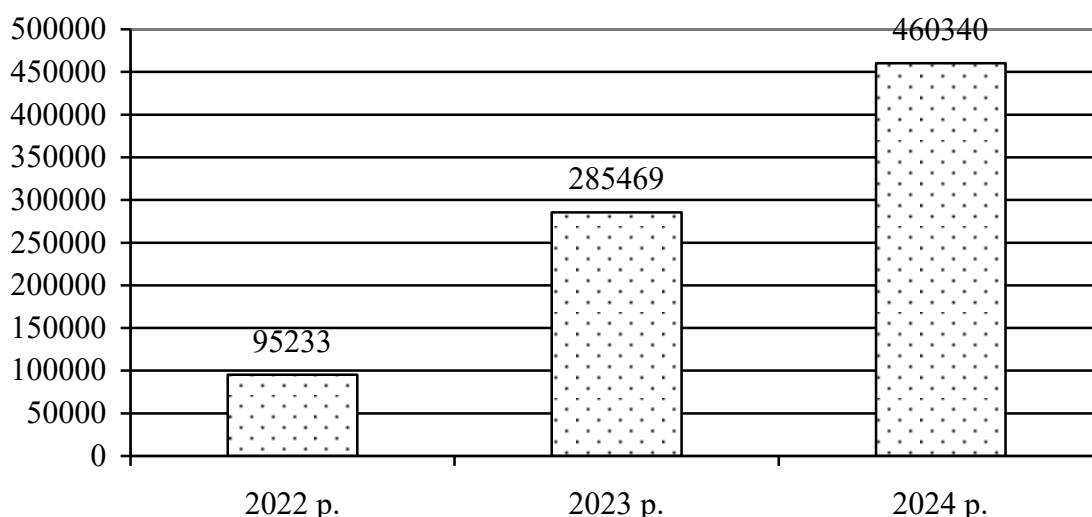

Рис. 3.7. Динаміка зносу основних засобів підприємства
за 2022 – 2024 рр., тис. грн (на кінець року)

Динаміка активної частини основних засобів демонструє подібні тенденції. Первісна вартість активної частини на кінець 2024 року становила

1015228 тис. грн, що на 72,9 % більше рівня 2022 р. Показники зносу цієї групи зросли у 8,9 раза, що є наслідком введення активів з високими нормами амортизації та інтенсивнішої експлуатації техніки й обладнання.

Аналіз показників руху основних засобів засвідчує суттєве зростання інвестиційної активності підприємства. Річний приріст у 2024 р. становив 474812 тис. грн, тоді як у 2022 р. спостерігалось зменшення основних засобів на 346434 тис. грн. Темп зростання основних засобів підвищився з 72,9 % у 2022 р. до 142,8 % у 2024 р., що відображає кардинальну зміну інвестиційної політики. Коефіцієнт надходження у 2024 р. зріс до 37,6 %, що у 2,3 раза більше, ніж у 2022 р., тоді як коефіцієнт вибуття скоротився до 4,9 %.

Зміни у показниках відтворення активів є особливо показовими. Період можливого повного оновлення скоротився з 11 до 3 років, що вказує на різке прискорення оновлення активів. Водночас коефіцієнт заміни знизився з 61,3 % до 9,2 %, що свідчить про домінування розширеного, а не простого відтворення, а коефіцієнт розширеного відтворення зріс більш ніж удвічі.

Показники технічного стану основних засобів демонструють суттєві структурні зміни. Коефіцієнт зносу на початок року зменшився у 2023 р. до 10,2 %, що відображає ефект значного оновлення активів, однак до 2024 р. знову зріс до 25,7 %, що пояснюється швидким накопиченням амортизації на нові фонди. Коефіцієнт придатності, відповідно, знизився з 89,8 % у 2023 р. до 70,9 % у 2024 р., але залишається в межах задовільного рівня.

Питома вага активної частини основних засобів поступово зростала, досягнувши 68,4 % на початок 2024 р., що вказує на підвищення технологічності виробничої бази. Зміни в показниках зносу активної частини є суттєвими: з 10,3 % у 2023 році вони зросли до 55,0 % на початок 2024 р., що відображає високу інтенсивність експлуатації та значні технічні навантаження на активні фонди.

Узагальнюючи проведений аналіз, можна стверджувати, що у 2022 – 2024 рр. підприємство реалізувало масштабний інвестиційний цикл, спрямований на розширене відтворення основних засобів. Це проявилось у значному прирості активів, суттєвому збільшенні амортизаційних відрахувань

та прискоренні оновлення техніко-технологічних ресурсів. Водночас підвищення рівня зносу у 2024 р. вказує на необхідність подальшого контролю за технічним станом нововведених активів та планування додаткових інвестиційних заходів для підтримання оптимальної структури основних засобів.

Не менш важливим аспектом є оцінка ефективності використання основних засобів. Це здійснюється через розрахунок фондівіддачі, яка показує виручку від реалізації на одиницю основних засобів, та фондоємності, що є зворотним показником. Такий підхід дозволяє визначити, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси. Розрахуємо дані показники та проаналізуємо наведені вище показники ефективного використання засобів підприємства у табл. 3.12.

Таблиця 3.12

**Показники ефективності використання основних засобів
підприємства за 2022 - 2024 рр.**

Показники	Роки			Відхилення 2024 р. до 2023 р. (+;-)	
	2022	2023	2024	абсолютне	відно- сне, %
Вихідна інформація					
Вартість виготовленої продукції	187840	543727	680046	+492206	+262,0
Залишкова вартість основних фондів	836764	823538	1583819	+747055	+89,3
Вартість майна (середньорічна)	2278125	2564126	3643383	+1365258	+59,9
Середньооблікова чисельність працівників	164	190	328	+164	+100,0
Валовий прибуток підприємства	160393	169508	194288	+33895	+21,1
Розрахункові показники					
Фондомісткість	4,455	1,515	2,329	-2,126	-47,7
Фондоозброєність	5102,220	4334,411	4828,716	-273,503	-5,4
Фондовіддача	0,224	0,660	0,429	+0,205	+91,3
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства	0,367	0,321	0,435	+0,067	+18,4
Рентабельність основних виробничих засобів	19,2	20,6	12,3	-6,9	x

Аналіз ключових розрахункових коефіцієнтів засвідчив неоднозначність змін у сфері ефективності використання основних виробничих засобів. Зокрема,

спостерігається позитивна динаміка фондомісткості: її зниження на 47,7 % відображає підвищення раціональності використання основних засобів та зменшення витрат ресурсів на одиницю продукції. Також значно покращилася фондовіддача, приріст якої становив понад 91 %, що свідчить про посилення інтенсивності використання основних фондів.

Разом з тим, фондоозброєність праці зменшилася на 5,4 %, що пояснюється значним приростом чисельності працівників, темпи якого перевищили темпи оновлення виробничих фондів. Частка основних засобів у структурі майна підприємства зросла з 0,367 до 0,435, тобто на 18,4 %, що характеризує підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення та зміцнення виробничого потенціалу.

Особливої уваги заслуговує динаміка рентабельності основних виробничих засобів. Попри зростання обсягів виробництва і збільшення реальної вартості основних фондів, рентабельність цих інвестицій знизилася з 19,2 % до 12,3 %. Це свідчить про погіршення фінансової віддачі вкладених ресурсів та може бути наслідком підвищення виробничих витрат, недостатнього рівня завантаження оновлених потужностей або зниження маржинальності продукції на ринку.

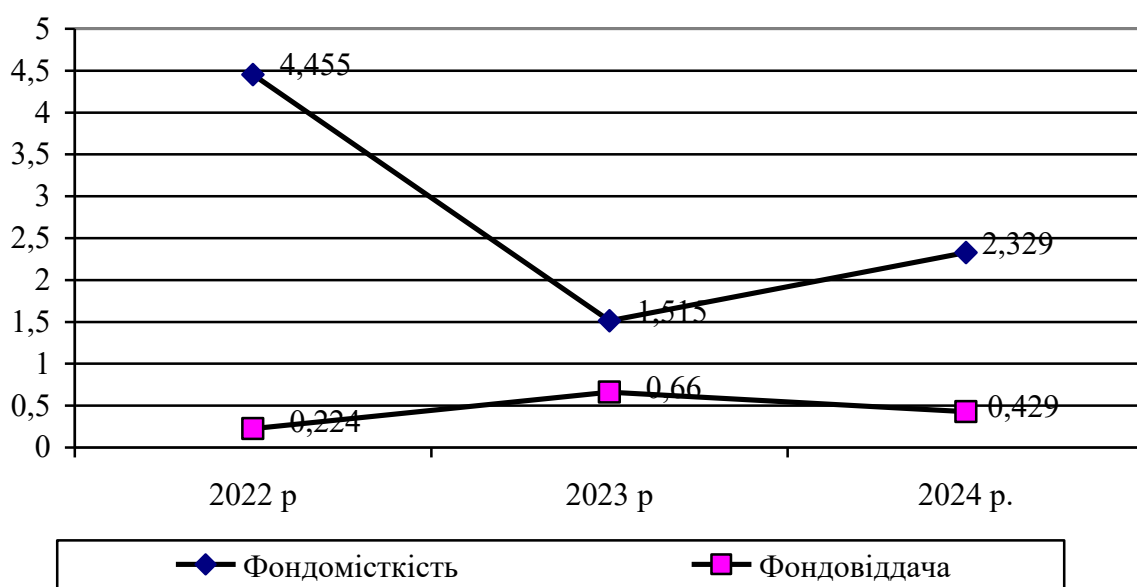

Рис. 3.8. Динаміка показників ефективності використання основних засобів підприємства за 2022 – 2024 рр.

У цілому результати аналізу дозволяють зробити висновок, що підприємство здійснило суттєві інвестиції у розширення та модернізацію своїх виробничих засобів, що позитивно позначилося на інтенсивності їх використання. Однак зниження рентабельності основних засобів вказує на необхідність удосконалення системи управління витратами, оптимізації виробничих процесів та забезпечення більш ефективного завантаження наявних потужностей. Збалансування між приростом активів та отримуваною економічною вигодою є ключовою умовою підвищення ефективності діяльності підприємства у подальших періодах.

На основі отриманих даних розробляються рекомендації для оптимізації управління основними засобами. Вони можуть включати заходи з модернізації чи заміни застарілого обладнання, а також пропозиції щодо покращення ефективності використання наявних активів. У процесі аналізу застосовуються такі методи, як горизонтальний і вертикальний аналіз для порівняння показників у часі або оцінки їх структури, а також коефіцієнтний і факторний аналіз для розрахунків та вивчення впливу окремих факторів.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження, присвячене вдосконаленню методики обліку та аналізу наявності й руху основних засобів, дозволило сформуванню комплексного бачення цієї проблематики та досягти поставленої мети – теоретично обґрунтувати й методично удосконалити систему бухгалтерського обліку та економічного аналізу даного класу активів в умовах сучасного господарювання. Отримані результати засвідчують наступне.

Економічна сутність основних засобів була уточнена як довгостроковий стратегічний актив, що не лише є матеріальним ресурсом, але й виступає джерелом генерування майбутніх економічних вигод, забезпечуючи виробничий потенціал підприємства. Систематизація наукових поглядів дозволила простежити еволюцію економічної думки, що трансформує сприйняття основних засобів від суто ресурсної до інвестиційної та інноваційної концепції. Це актуалізує необхідність постійного перегляду підходів до їх оцінки та класифікації.

З огляду на динаміку технологічного розвитку, було удосконалено підходи до класифікації основних засобів шляхом доповнення традиційних ознак критеріями, що враховують рівень цифровізації та технологічну інтенсивність їх використання. Такий підхід забезпечує підвищену точність ідентифікації об'єктів обліку в контексті модернізації виробництва. Організаційно-методичні підходи до оцінки основних засобів підтвердили свою комплексність, базуючись на системі вартостей, закріплених у національних та міжнародних стандартах, що чітко розмежовує бухгалтерську вартість (з можливістю переоцінки за справедливою вартістю) і податкову, забезпечуючи інформаційну релевантність для різних груп користувачів.

Аналіз організаційно-методичних аспектів обліку основних засобів у досліджуваному підприємстві підтвердив прогресивну орієнтацію на Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), зокрема МСБО 16 «Основні засоби». Це знайшло відображення у застосуванні зваженого диференційованого підходу до подальшої оцінки: модель собівартості

використовується для менш значущих та мобільних активів, тоді як ключові виробничі будівлі, споруди та технологічне обладнання обліковуються за моделлю переоцінки. Такий підхід забезпечує вищу релевантність даних фінансової звітності, відображаючи справедливую вартість активів у динамічних економічних умовах.

Проте, виявлено низку критичних аспектів, які потребують методичного удосконалення. Зокрема, облікова політика підприємства демонструє недостатню деталізацію щодо обрання конкретного методу нарахування амортизації для окремих категорій активів, що створює ризик непослідовності застосування та ускладнює порівнянність фінансових показників у часі. Обґрунтовано необхідність чіткої регламентації критеріїв вибору методу амортизації з прив'язкою до очікуваного способу споживання майбутніх економічних вигод.

Особлива увага була приділена вдосконаленню обліку витрат, пов'язаних із підтриманням основних засобів. Запропоновано напрями щодо чіткого розмежування капітальних інвестицій (модернізації) та поточних витрат на ремонт, зокрема, шляхом встановлення обґрунтованого вартісного нормативу для визнання витрат капітальними. Ключовою рекомендацією є створення резервів для фінансування майбутніх суттєвих капітальних ремонтів. Впровадження цієї пропозиції дозволить більш рівномірно розподіляти значні витрати між звітними періодами, що підвищить точність формування собівартості продукції та уникне нерівномірного впливу великих разових витрат на фінансовий результат.

Проведений економічний аналіз показав, що, попри певну стабілізацію чистого фінансового результату, зумовлену зростанням фінансових доходів, основна операційна діяльність підприємства залишалася під тиском, що підкреслює необхідність зосередження на підвищенні операційної ефективності. Аналіз руху основних засобів засвідчив коливання в обсягах вибуття, зокрема значне збільшення списання машин та обладнання у 2023 році.

Ця динаміка може бути інтерпретована як свідчення масштабної заміни чи технологічної модернізації виробничої бази. Однак, аналіз ефективності використання основних засобів виявив погіршення фінансової віддачі вкладених ресурсів. Зокрема, тенденції коефіцієнтів фондівіддачі та фондоозброєності свідчать про те, що підприємство має значний потенціал для підвищення рівня завантаження оновлених виробничих потужностей.

Незважаючи на прогресивну орієнтацію на МСФЗ, комплексна система обліку та аналізу основних засобів підприємства потребує поглиблення внутрішніх регламентів та облікової політики. Основні науково-практичні рекомендації, сформульовані за результатами дослідження, полягають у негайному впровадженні запропонованих змін до облікової політики щодо методів амортизації та обліку ремонтів.

Критично важливим є посилення управлінського контролю за коефіцієнтами ефективності використання основних засобів, насамперед фондівіддачі, з метою повного завантаження модернізованих активів та переорієнтації на стабільне генерування прибутків від основної операційної діяльності. Подальша робота має бути спрямована на інтеграцію екологічних та соціальних аспектів у процес обліку та аналізу основних засобів, що відповідає сучасним трендам сталого розвитку.

На підставі проведеного дослідження підприємства для досліджуваного підприємства пропонується:

- організувати ведення обліку ремонтних операцій на субрахунку 29 «Ремонт основних засобів» із деталізацією аналітичних рахунків третього порядку до рахунку 152 за видами ремонтів, поліпшення та способами їх виконання;
- удосконалити класифікацію об'єктів основних засобів у частині їх введення в експлуатацію з метою коректного відображення ремонтних операцій;
- розширити функціональні повноваження служби внутрішнього контролю шляхом запровадження процедури регулярної оцінки ефективності

системи внутрішнього контролю, що сприятиме підвищенню прозорості та обґрунтованості облікових рішень;

- здійснити ряд процедурних елементів формування та перегляду амортизаційної політики підприємства відповідно до положень НП(С)БО 7 «Основні засоби». Це забезпечить можливість на практиці: по-перше, чітко окреслити перелік активів, що підлягають амортизації; по-друге, обґрунтовано обрати методи її нарахування з метою забезпечення ефективного відтворення та раціонального використання відповідних необоротних активів;

- уточнити організаційно-методичні підходи до оцінки основних засобів, зокрема в частині вибору моделі переоцінки та визначення ліквідаційної вартості, що дозволяє підвищити достовірність відображення вартості активів у фінансовій звітності.

- для досягнення відповідності принципам сталого розвитку необхідно забезпечити: інституційне закріплення екологічних критеріїв оцінки основних засобів; податкове стимулювання енергоефективних інвестицій; розроблення стандартів інтегрованої звітності щодо екологічних аспектів активів; цифровізацію системи управління активами, зокрема у частині екомоніторингу; впровадження методик оцінювання повного життєвого циклу (LCA).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова Т. В., Кочура І. О. Проблеми обліку основних засобів під час воєнного стану. *Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки* : Збірник наукових статей за матеріалами VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції і. Дніпро: ІПБТ УДУНТ, 2023. С. 119 – 121.
2. Бредіхін В. М., Янченко Н. В., Мокрицька І. Ю. Основні засоби та ефективність їх використання. *Комунальне господарство міст. Серія : Економіка*, 2020. Том 5. Випуск 158. С. 95 – 95.
3. Бабич С., Депутат У. Основні показники ефективності господарської діяльності підприємства. *Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики* : збірник тез за матеріалами II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Ірпінь, 28 квітня 2023 р. Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. С. 444 – 446.
4. Бредіхін В. М., Янченко Н. В., Мокрицька І. Ю. Основні засоби та ефективність їх використання. *Комунальне господарство міст. Серія: Економіка*, 2020. Том 5. Випуск 158. С. 95 - 95.
5. Савченко О. Бухгалтерський облік основних засобів : від придбання до вибуття. *Фактор*. 2023. URL: <https://factor.academy/blog/buxgalterskij-oblik-osnovnix-zasobiv-vid-pridbannya-do-vibuttya/> (дата звернення 30.09.2025).
6. Граковський О. С., Лук'яненко Л. І. Основні шляхи розвитку та вдосконалення амортизаційної політики в Україні. *Економічний аналіз*. 2017. № 1. С. 164 – 168.
7. Гура Н. О. Економічний зміст амортизації основних засобів та проблеми її нарахування. *Вісник ЖДТУ. Економічні науки*. 2019. № 3 (53). С. 73 - 74.
8. Довгань П. О. Основи класифікації необоротних активів та підходи до їх удосконалення. *Агросвіт*. 2021. № 11. С. 73 – 81.

9. Дорогань-Писаренко Л. О., Титаренко Н. Я. Розкриття інформації про рух основних засобів у звітності підприємства. *Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін* : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (м. Полтава, 21 жовтня 2021р.) / за ред. Пилипенко К. А., Полтава : ПДАУ, 2021. С. 184 – 186.

10. Дробишева О. О., Вініченко С. О. Шляхи підвищення ефективності використання основних засобів на підприємстві URL: http://mx1.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_076.pdf (дата звернення 30.10.2025).

11. Загайчук К. І., Топоркова О. А. Операції з основними засобами в період воєнного стану. *Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки* : Збірник наукових статей за матеріалами VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції. Дніпро : ІПБТ УДУНТ, 2023. С. 123 – 125.

12. Зінченко О., Бівалькевич Є. Особливості обліку основних засобів за сучасних умов господарювання. *Перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграції* : матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса : ОНЕУ, 2023. С. 57 – 58.

13. Іванчук Н. В. Звітність підприємств : навч. посіб. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. 208 с.

14. Кіяниця Є., Ярошенко А., Олексенко А. Роль бухгалтерського обліку у прийнятті управлінських рішень. *Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів* : Збірник доповідей науково-практичних конференцій студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик. 2024. Випуск 16. Полтава : ПДАУ, 2024. С. 39 – 42.

15. Ковальова А. Порівняльна характеристика обліку амортизації основних засобів за НП(С)БО 7 та МСБО 16 *Перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграції* : матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса : ОНЕУ. 2023. С. 78 - 79.

16. Колісник О. П., Приходько К. К. Облік і контроль основних засобів в

умовах воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія : економіка та управління. 2023. № 7. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-7-09-03> (дата звернення 02.08.2025).

17. Кундря-Висоцька О., Демко І., Вагнер І. Особливості визнання та відображення нематеріальних активів у фінансовій звітності *Перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграції* : матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса : ОНЕУ, 2023. С. 93 - 94.

18. Левадній І. Облік основних засобів 2021 : від придбання до списання. URL: <https://www.budgetnyk.com.ua/article/184-oblk-osnovnih-zasobv-2021-vd-pridbannya-do-spisannya> (дата звернення 02.10.2025).

19. Лисиченко О. О. Організація та методика обліку об'єктів основних засобів за компонентами. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. Економічні науки. 2019. № 29. С. 144 - 150.

20. Ляшенко А. Зміни від Мінфіну – 2021 : що треба знати. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/budget-13-byudzheth-buxgalterskij-uchet-otchetnost-i-kaznachejskoe-obsluzhivanie-52-izmeneniya-ot-minfina-%E2%80%93-2021-chto-nuzhno-znat>. (дата звернення 24.08.2025).

21. Міщенко К. Визначення та класифікація основних засобів. URL: <http://https://factor.academy/blog/viznachennya-ta-klasifikaciya-osnovnix-zasobiv/> (дата звернення: 01.08.2025).

22. Мац Т. П., Муліка В. В. Поняття та особливості переоцінки основних засобів. *Розвиток соціально-економічних систем у трансформаційних умовах* : Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених (07 – 08 лютого 2019 р., Бердянськ). 2019. С. 278 – 280.

23. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів : Наказ Міністерство Фінансів України № 561 від 30 вересня 2003 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03> (дата звернення 02.09.2025).

24. Методичні рекомендації з інвентаризації основних засобів,

нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів, розрахунків та незавершеного виробництва сільськогосподарських підприємств : Лист Міністерства аграрної політики України № 37-27-12/14023 від 04 грудня 2003 р. *Міністерство аграрної політики України*. URL: <http://ua-info.biz/legal/basesce/ua-ampzte.htm>. (дата звернення 24.10.2025).

25. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : Наказ Міністерства фінансів України № 433 від 28 березня 2013 р. *Міністерство Фінансів України*. URL: www.minfin.gov.ua/control/uk/.../article. (дата звернення 12.10.2025).

26. Мокієнко Т. В., Хоменко А. А. Облік, контроль та аналіз основних засобів як складова стратегії сталого розвитку підприємства : Матеріали V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аудиту, оподаткування та аналізу в умовах міжнародної інтеграції (18 листопада 2025 р., м. Хмельницький). 2025. Секція 1. С. 264 – 266.

27. Мокієнко Т. В., Прийдак Т. Б. Особливості переоцінки основних засобів. Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тренди та перспективи логістики, маркетингу, збутової діяльності плодоовочівництва в епоху цифрових технологій» присвячена 35-річчю Економічного факультету (20-21 вересня 2019 р.). 2019. С. 133 – 136.

28. Морозовська Г. Бухгалтерський облік основних засобів : від придбання до вибуття. *AVS онлайн-школа бухгалтера*. 2021. URL: <https://avstudy.com.ua/buhgalterskij-oblik-osnovnih-zasobiv-vid-pridbannya-do-vibuttya>. (дата звернення 12.08.2025).

29. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 7 лютого 2013 р. *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws (дата звернення 30.09.2025).

30. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : Наказ Міністерства фінансів України № 92 від 27 квітня 2004 р. *Верховна рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>. (дата звернення

28.09.2025).

31. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» : Наказ Міністерства фінансів України № 242 від 18 жовтня 1999 р. *Верховна рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>. (дата звернення 28.09.2025).

32. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України № 318 від 31 грудня 1999 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://www.rada.gov.ua>. (дата звернення 13.09.2025).

33. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» : Наказ Міністерства фінансів України № 790 від 18 листопада 2005 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05> (дата звернення 02.09.2025).

34. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 32 «Інвестиційна нерухомість» : Наказ Міністерства фінансів України № 779 від 02 липня 2007 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0823-07> (дата звернення 02.08.2025).

35. Нова вартість ОЗ для податкової амортизації у 20 тис. грн : як застосовувати. *Дебет&Кредит*. 2020. URL: <https://news.dftk.ua/taxation/profits&tax/63047>. (дата звернення 28.09.2025).

36. Олексенко А., Ярошенко А. Особливості організації управлінського обліку на підприємстві. *Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів* : Збірник доповідей науково-практичних конференцій здобувачів вищої освіти за результатами проходження виробничих та технологічних практик. 2024. Випуск 17. Полтава : ПДАУ, 2024. С. 34 – 37.

37. Онищенко В. Основні засоби 2021. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/7085-osnovn-fondi>. (дата звернення 21.04.2025).

38. Онищенко В. Основні засоби підприємства. *Головбукх*. 2023. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/7085-osnovn-fondi> (дата звернення 28.09.2025).

39. Онищенко В. Класифікація основних засобів. *Головбукх*. 2024. URL:

<https://buhplatforma.com.ua/article/7676-klasifikatsya-osnovnih-zasobv> (дата звернення 28.09.2025).

40. Ошурков С. Основні засоби 2021 (облік основних засобів). *Бухоблік*. URL: <https://www.buhoblik.org.ua/uchet/uchet-osnovnyh-sredstv/1044-osnovn-zasobi.html>. (дата звернення 12.10.2025).

41. Панасюк В., Грошко С. Необоротні активи як елемент облікової системи підприємства : підходи до визначення та класифікація. *Український економічний часопис*. 2024. № 5. С. 146-152. URL: <https://shorturl.at/WC6sc> (дата звернення: 13.10.2025).

42. Плаксієнко В. Я., Єрмолаєва М. В., Грибовська Ю. М., Лега О. В., Мокієнко Т. В., Прийдак Т. Б., Романченко Ю. О., Яловега Л. В., Черненко К. В. Первинний облік у сільськогосподарських підприємствах : навч. посіб. [для студ. вищих навч. закл.] / За заг. ред. В.Я. Плаксієнко. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 440 с.

43. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 грудня 2010 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://tinyurl.com/bdz2kxhs> (дата звернення 28.10.2025).

44. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : Наказ Міністерства фінансів України № 427 від 11 квітня 2017 р. *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills (дата звернення 28.08.2025).

45. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : Наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02 вересня 2014 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення 28.08.2025).

46. Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 січня 1996 р. № 116. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/116-96%D0%>. (дата звернення 24.10.2025).

47. Правдюк Н. Л., Коваль Л. В., Коваль О. В. Облікова політика підприємств : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2020. 647 с.

48. Прийдак Т. Б., Мокієнко Т. В., Нездойминого О. Є. Переоцінка основних засобів : облікові аспекти та вплив на показники фінансової звітності

підприємства : колективна монографія *«Економічний, організаційний та правовий механізм підтримки і розвитку підприємництва»* ; за ред. О. В. Калашник, Х. З. Махмудова, І. О. Яснолоб. Полтава : Видавництво ПП «Астроя», 2019. С. 115 – 127.

49. Пристемський О., Себро О. Обліково-аналітичний аспект амортизаційної політики підприємств. *Перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграції* : матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса : ОНЕУ, 2023. С. 123 - 124.

50. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-IX від 16 липня 1999 р. *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws (дата звернення 28.10.2025).

51. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень : Закон України № 2164-VIII від 05 жовтня 2017 р. *Верховна Рада України*.: URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2164-19>. (дата звернення 24.08.2025).

52. Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку : Інструкція Міністерства фінансів № 291 від 30 листопада 1999 р. *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws (дата звернення 28.09.2025).

53. Про затвердження спеціалізованих форм первинних документів з обліку основних засобів і інших необоротних активів сільськогосподарських підприємств та методичних рекомендацій щодо їх застосування : Наказ Міністерства аграрної політики України № 701 від 27 вересня 2007 р. *Верховна рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>. (дата звернення 02.09.2025).

54. Про затвердження спеціалізованих форм реєстрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств та методичних рекомендацій щодо їх застосування : Наказ Міністерства аграрної політики України № 390 від 4 черв. 2009 р. *Міністерство аграрної політики України*. URL: <https://tinyurl.com/bdevkp24> (дата звернення 02.09.2025).

55. Рогозян С. М., Алтухов В. М. Підвищення ефективності процесу формування облікової політики основних засобів підприємства. *Ефективна*

економіка. 2019. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7080> (дата звернення: 16.08.2025).

56. Сафонік Н., Ватащук В. Підвищення ефективності відтворення та використання основних засобів підприємств транспортної галузі. *Економіка та суспільство*. 2023. № 51. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-23> (дата звернення 28.09.2025).

57. Селіванова Н. М., Качанова Н. С. Організаційно-методичні аспекти компонентного обліку основних засобів в умовах переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності. *Організаційно-методичні аспекти компонентного обліку основних засобів в умовах переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності. ECONOMICS : time realities*. 2020. № 1 (47). С. 53 – 60.

58. Січ О. Облікова політика підприємства. *Головбух*. 2024. <https://buhplatforma.com.ua/article/6018-qqq-17-m1-13-01-2017-oblkova-poltika-pdprimstva-za-yakim-standartom> дата звернення 28.09.2025).

59. Ставицька В., Мокієнко В., Мокієнко Т. Побудова управлінського обліку на підприємстві. *Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів : Збірник доповідей науково-практичних конференцій студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик*, випуск 14, 2023 р. Полтава : ПДАУ, 2023. С. 112 - 114.

60. Ставицька В., Гудим А. Облік ліквідації основних засобів комерційного підприємства під час воєнного стану в Україні. *Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів : Збірник доповідей науково-практичних конференцій студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик*. 2024. Випуск 16. Полтава : ПДАУ, 2024. С. 94 – 97.

61. Титаренко Н., Мартиненко О. Облік основних засобів за МСФЗ. *Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів : Збірник доповідей науковопрактичних конференцій студентів за результатами проходження*

виробничих та технологічних практик, випуск 11, 2021 р. Полтава : ПДАУ, 2021. С. 86 – 88.

62. Ткаченко О. С., Шатрава А. В. Сутність та класифікація необоротних активів в контексті їх обліку. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. № 68. URL: <https://tinyurl.com/bdzezzca> (дата звернення: 27.09.2025).

63. Фінансовий облік і звітність : навч. посіб. / укладачі : С. І. Мельник, І. М. Горбан, Н. С. Марушко. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 388 с.

64. Фінансовий облік [Електронний ресурс] : підручник / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, П. Н. Денчук [та ін.]. - 3-тє вид., доповн. та переробл. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 488 с.

65. Фінансовий облік : навч. посіб. / Н. І. Гордієнко ; Харків. нац. ун-т міськ. госпва ім. О. М. Бекетова. ; 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. 288 с.

66. Фрайман А.В., Селіванова Н.М. Удосконалення організації обліку основних засобів в період карантину. *ECONOMICS : time realities*. 2022. № 2 (60). С. 68 - 81.

67. Хоменко А. Удосконалення аналітичного забезпечення обліку витрат на утримання основних засобів в контексті сталого розвитку. *Сучасні тенденції розвитку обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування* : Матеріали ІХ науково-практичної міжнародної конференції (21 листопада 2025 року, м. Луцьк). 2025. С. 207 - 208.

68. Хоменко А. Проблеми обліку та контролю основних засобів в агрохолдингах. *Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів* : Збірник доповідей науково-практичних конференцій здобувачів вищої освіти за результатами проходження виробничих та технологічних практик. 2025. Випуск 18. Полтава : ПДАУ, 2025. С. 77 – 79.

69. Хорунжак Н. М., Рогожкіна В. В. Понятійна сутність необоротних активів і проблеми її ідентифікації. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаївський національний університет імені

В. О. Сухомлинського. 2017. № 19. С. 554 - 560.

70. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16 січня 2003 р. *Верховна Рада України*. URL: [http: // www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15](http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15) (дата звернення 28.09.2025).

71. Шматковська Т. О., Дзямулич М. І. Цифровізація економіки та її трансформаційний вплив на розвиток стратегічного управлінського обліку. *Економічний форум*. 2022. № 2. С. 95 - 100.

Додатки